

ENHET
Enheten för Vård, Utbildning och
Arbetsmarknadspolitik
HANDLÄGGARE
Ulrika Lorentzi

DATUM
2020-03-17

DIARIENUMMER
20210003

ERT DATUM
2021-04-12

ER REFERENS
Fi2020/03418

Finansdepartementet
103 33 STOCKHOLM

LOs yttrande över Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Sammanfattning

- LO välkomnar Jämlikhetskommissionens betänkande. LO tillstyrker majoriteten av förslagen, bedömningarna och rekommendationerna i betänkandet och vill gärna se att de blir skarpa förslag som kan genomföras. Detta bör understrykas eftersom frågor där LO och kommissionen tycker olika ges mycket utrymme i detta remissyttrande.
- LO delar kommissionens bedömning att fördelningsaspekterna på utformningen av krisåtgärderna måste bevakas. Avseende **makropolitiken** så ställer sig LO positiva till en översyn av det offentliga budgetsyste
- LO instämmer i Jämlikhetskommissionens slutsats att **utbildningspolitiken** behöver omprövas. LO tillstyrker många av de förslag som kommissionen lämnar avseende huvudmannaskap, ledning och finansiering av förskolan och skolan. LO avstyrker dock rekommendationen att på sikt införa obligatorisk förskola från 3 års ålder. LO menar att det går att stärka barns närvaro i förskolan på andra sätt än genom ett obligatorium.
- LO tillstyrker rekommendationen att Arbetsförmedlingens och kommunernas strategier för upphandling av **arbetsmarknadsutbildning** bör ses över, med egen regi som ett alternativ. LO ställer sig dock tveksam till rekommendationen om kompetenskonton.
- LO uppskattar att Jämlikhetskommissionen pekar på att **arbetstagarnas ställning** på arbetsmarknaden har stor betydelse för jämlikheten. LO tillstyrker kommissionens förslag som syftar till stärkt tillgång till barn- och äldreomsorg samt flera av kommissionens förslag för att förbättra Arbetsförmedlingens verksamhet. LO avstyrker dock förslaget att Medlingsinstitutet ska redovisa beräkningar av den horisontella

POSTADRESS 105 53 Stockholm
BESÖKSADRESS Barnhusgatan 18
TELEFON 08-796 25 00 TELEFAX 08-24 52 28
E-POST mailbox@lo.se HEMSIDA www.lo.se
ORGANISATIONSNUMMER 802001-9769
BANKGIRO 368-4834 PLUSGIRO 8 50-8

Landsorganisationen i Sverige

lönesegregeringen mellan män och kvinnor. Lönebildningens fördelningsfrågor ska förbli ett område där parterna bär ansvaret.

- LO avstyrker kommissionens rekommendation att skatteavdrag på de sociala avgifterna ska prövas för grupper med svag position på arbetsmarknaden. LO förespråkar istället **aktiv arbetsmarknadspolitik** i form av specifika och välriktade stöd. LO hade önskat ett större fokus i betänkandet på förbättrade omskolningsmöjligheter och arbetsmarknadsutbildningar. LO avstyrker också förslaget att vidareutveckla Arbetsförmedlingens profileringsmodell i syfte att skatta risken för långtidsarbetslöshet som ligger till grund för en individuellt utformad subvention. Det är osannolikt att en statistisk modell blir så rättvisande att den på ett rättssäkert sätt kan användas för att avgöra lönesubventionsnivå. Vidare avstyrker LO förslaget att utreda möjligheten att Arbetsförmedlingen eller bemanningsföretag tar över arbetsgivaransvaret för personer med subventionerade anställningar.
- LO tillstyrker de flesta av kommissionens förslag och rekommendationer angående **mottagande och integration**. LO uppskattar särskilt kommissionens förslag om arbetskraftsinvandring som kan bidra till att lösa problem med missbruk av arbetstillstånd och utnyttjande av arbetstagare som LO ser på området.
- LO tillstyrker de flesta av kommissionens förslag och rekommendationer på **bostadsområdet**. LO anser dock att dagens regler för ränteavdrag är rimliga i ett skattesystem med proportionell fastighetsbeskattning. Vidare vill LO se en översyn som klargör EU-regelverkets krav på en social bostadssektor och om det kan förenas med en mer integrerad bostadsmarknad där allmännyttan ges de ekonomiska förutsättningar som krävs för ett större socialt ansvarstagande.
- LO tillstyrker kommissionens förslag och rekommendationer på området **hälso- och sjukvård** men anser att de inte är tillräckliga. LO anser att Lagen om valfrihetssystem måste avskaffas och ersättas av styrformer som stärker medborgarnas, brukarnas och anställdas delaktighet.
- LO tillstyrker flera av kommissionens rekommendationer på **sjukförsäkringens** område. LO ställer sig dock kritisk till rekommendationen att den försäkrade inkomsten i sjukförsäkringen beräknas till den genomsnittliga arbetsinkomsten under en intjänandeperiod. LO menar att det inte är klarlagt att de arbetstagare som har korta och tidsbegränsade anställningar kommer att gynnas av en så kallad historisk inkomstberäkning.

- LO avstyrker kommissionens rekommendation avseende att ersätta arbetsvillkoret i **arbetslöshetsförsäkringen** med ett inkomstvillkor. I grunden skapar ett inkomstvillkor en orättvisa gentemot låginkomsttagare. Vidare avstyrker LO kommissionens förslag om en ny utredning av konsekvenserna av att avskaffa grundbeloppet och införa ett lägstabelopp, baserat på sökbetaende. LO instämmer i att det är problematiskt att så många arbetslösa saknar arbetslöshetsersättning men anser inte att ett sådant lägstabelopp som kommissionen vill få utrett skulle vara en bra lösning. LO avstyrker också rekommendationen att Arbetslöshetsförsäkringen görs obligatorisk. Vi menar att riskerna med en obligatorisk a-kassa överväger fördelarna.
- LO uppskattar kommissionens analys om **institutionella frågor** som har bidragit till att politiska beslut på många områden ökat utrymmet för marknadslösningar och marknadsaktörer inom offentlig sektor. LO tillstyrker rekommendationen att göra en systematisk genomgång av några av de olika lagar som implementerar EG-rätten i syfte att identifiera outnyttjat handlingsutrymme med avseende på jämlikhetsperspektivet. LO tillstyrker även förslaget att tillsätta en ny maktutredning med inriktning mot det politiska systemets integritet.
- LO instämmer i utredningens syn att **skattesystemet** har urholkats och att dess roll måste återetableras. LO anser att flera av kommissionens specifika förslag och rekommendationer på skatteområdet har en rimlig inriktning och tillstyrker merparten. LO delar dock inte kommissionens bedömning att rut-avdraget bör bevaras. LO menar att avdraget undergräver en generell äldreomsorg som fördelas efter behov.
- **Finansiering:** Jämlikhetskommissionen menar att de problem som Sverige står inför är av en sådan dignitet att det ter sig orealistiskt att de helt skulle kunna lösas bara genom en omDispositionering av existerande budgetmedel. LO delar den bilden. LO avstyrker finansieringsförslaget om att temporärt justera målet för det internationella biståndet till 0,7 procent. Världen befinner sig i en global pandemi samtidigt som demokratiutvecklingen går bakåt i flera länder. I ett sådant läge är det en dålig strategi för Sverige att vända sig inåt.

Inledning

LO välkomnar Jämlikhetskommissionens betänkande SOU 2020:46 En gemensam angelägenhet. Utredningen har haft ett brett och viktigt uppdrag att lämna förslag som långsiktigt ökar den ekonomiska jämlikheten och ökar möjligheterna för social rörlighet, bland annat genom att föreslå åtgärder som kan bidra till att utjämna skillnader i uppväxtförhållanden, samt i möjligheter till god utbildning och arbete med goda arbetsvillkor. Ökad jämlikhet och trygga jobb är prioriterade frågor för LO.

Det finns stora likheter mellan Jämlikhetskommissionen och LOs jämlikhetsutredning, som presenterade sitt slutbetänkande Program för jämlikhet 2019. De delar i stora drag analysen av orsakerna till den ökade ojämlikheten. Båda menar att jämlikhet behöver skapas genom förändrad politik på en rad områden, som utbildning, arbetsliv, välfärd, integration, bostäder och skatter. LOs jämlikhetsutredning innehåller 115 förslag för ökad jämlikhet. Jämlikhetskommissionen innehåller närmare 180 förslag, bedömningar och rekommendationer.

Det finns också skillnader mellan Jämlikhetskommissionen och LOs jämlikhetsutredning. Bland annat ser LO fackförbundens roll för att skapa jämlikhet som central och betonar den mer. Det finns även ett antal specifika förslag, rekommendationer och bedömningar i Jämlikhetskommissionen som LO avstyrker. Detta remissyttrande ger stort utrymme för LOs argumentation i frågor där LO och kommissionen tycker olika. Vi vill dock påpeka att LO tillstyrker majoriteten av förslagen, bedömningarna och rekommendationerna och vill gärna se att de blir skarpa förslag som kan genomföras.

Makroekonomiska förutsättningar

Den makroekonomiska ramen, samt den finans- och penningpolitik som bedrivs i ett samhälle har avgörande betydelse för jämlikheten och för förutsättningarna att genomföra många av de åtgärder som krävs för att öka jämlikheten i Sverige. De makroekonomiska förutsättningarna är inte huvudfokus för kommissionens arbete men man noterar att det finns anledning att kort beröra dessa förutsättningar ur ett jämlikhetsperspektiv. LO delar bilden att de makroekonomiska förutsättningarna är avgörande för jämlikheten.

Finanspolitik och krishantering

LO delar bedömningen att fördelningsaspekterna på utformningen av krisåtgärderna måste bevakas. Det är mycket viktigt att fördelningseffekterna av pandemikrisen och krisåtgärderna analyseras och beaktas i den politik som förs framöver.

LO tycker dock att det är viktigt att framhålla, mot bakgrund av ett resonemang som förs i avsnitt 16.2 av kommissionens betänkande, att

pandemikrisen inte behöver finansieras. Kommissionen skriver i avsnittet att ”... de oundvikliga skatthöjningarna i spåren av krisen [bör] fördelas efter bärkraft”. Skatthöjningar bör alltid fördelas efter bärkraft. Men krisen och krisåtgärderna behöver inte finansieras med skatthöjningar. Trots de stora underskotten förra året och i år är de offentliga finanserna långsiktigt hållbara, enligt KIs senaste scenario.¹ Kostnaderna kan bäras av en ökad statsksuld.²

LO anser att det behövs en offensiv återhämtningspolitik även efter 2021 – för att pressa ner arbetslösheten till en tydligt lägre nivå – och menar att detta ryms inom kravet på hållbara offentliga finanser. Fortsatta underskott under en period skulle hjälpa Sverige att komma på fötter igen, underlätta finansieringen av välfärden och investeringar i en omfattande klimatomställning.

Skatthöjningar eller utgiftsminskningar med syfte att minska den offentliga skulden, innan tillväxten tagit fart på allvar, riskerar att få mycket olyckliga effekter – inte minst fördelningsmässiga sådana. Det är dock LOs syn att finansieringen av välfärden på sikt sannolikt kommer att innebära ett behov av skatthöjningar.

Makropolitik

Kommissionen lämnar förslag om att en utredning bör tillsättas, när det akuta skedet i pandemin är över, för att se över de fundamentala komponenterna i det offentliga budgetsystemet – avvägningen mellan finans- och penningpolitiska styrmedel, överskottsmål, hantering av investeringar och skattekvot. LO är positiva till en översyn av det offentliga budgetsystemet och anser att det behöver förändras i grunden. Vi vill påpeka att många av frågorna redan är väl utredda under de senaste åren exempelvis i SOU 2016:67 *En översyn av överskottsmålet* samt i den översyn av det penningpolitiska ramverket och riksbankslagen som den parlamentariska Riksbankskommittén genomfört.

Det är vidare LOs uppfattning att kommissionens analys av den offentliga ekonomins förhållande till hela samhällsekonomin är alltför begränsad. Det är inte bara offentliga investeringar som har långsiktiga effekter på tillväxten. När det finns lediga resurser i ekonomin (arbetslöshet) har även

¹Konjunkturinstitutet (2021), *Hållbarhetsrapport 2021 för de offentliga finanserna*. Beräkningarna vilar på ett antal viktiga antaganden: 1) En ökad medellivslängd antas resultera i fler friska år för äldre och ett förlängt deltagande på arbetsmarknaden. 2) Offentlig konsumtion växer med demografin plus en viss standardhöjning. Ersättningsnivån i de olika transfereringssystemen skrivs fram med de genomsnittliga lönerna så att ersättningsgraden är konstant. Även skattereglerna följer 2021 års regler. 3) Jämfört med tidigare antagande är direktavkastningen på tillgångar i basscenariot högre, och räntorna på den offentliga sektorns skulder lägre.

² Se LO-ekonomerna (2020), *Ekonomiska utsikter, Hösten 2020 för vidare resonemang*.

offentlig konsumtion och transfereringar långsiktiga positiva effekter, eftersom hög efterfrågan kan driva investeringar och produktivitet. Det offentliga finansiella sparandet måste också ses i relation till den privata sektorns finansiella sparande. Om företag och hushåll av något skäl väljer att investera eller konsumera mindre än sina inkomster så måste det motsvaras av ett negativt offentligt sparande och/eller ett överskott i bytesbalansen. Om den offentliga sektorn försöker uppnå ett överskott kommer efterfrågan och ekonomin att krympa.

Utbildning

Jämlikhetskommissionen har som utgångspunkt att ett väl utbyggt utbildningssystem med hög och jämn kvalitet är ett av de starkaste instrumenten för att skapa och vidmakthålla ett jämlikt samhälle. Kommissionen analyserar de senaste decenniernas omfattande förändringar av skolsystemet med en kommunalisering med otillräckligt stöd från staten, förändrad pedagogik, skolval och fri etableringsrätt. Slutsatsen är att nackdelarna med förändringarna överväger, där försämrade skolresultat, ökad spridning av resultaten, ökad segregation, betygsinflation och inslag av oseriösa huvudmän är de mest framträdande. Den förda politiken behöver omprövas.

LO instämmer i Jämlikhetskommissionens slutsats. LO anser att det krävs ett målmedvetet arbete för att förbättra kunskapsresultaten och ge alla barn tillgång till en bra skola – oavsett bakgrund, förutsättningar eller bostadsort. LOs syn är att skolpolitiken måste läggas om i grunden från konkurrens och marknadsutsättning till att inriktas på att skapa en jämlik och kompensatorisk skola. Skolan ska styras av demokratiska beslut, inte av marknaden. Skolpeng och skolval måste reformeras för att motverka segregationen och vinstdriften i skolan måste stoppas. Flera av de förslag, rekommendationer och bedömningar som nämns i Jämlikhetskommissionen går i den riktningen. Kommissionen bygger delvis sin analys och sina förslag på SOU 2020:28 *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning*. Vi hänvisar till LOs remissyttrande på den utredningen för ett längre resonemang om förslagen.

LO är kritiska till att Jämlikhetskommissionen i sitt betänkande inte nämner fritidshemsverksamheten och därmed missar den potential som finns i verksamheten. I LOs jämlikhetsutredning betonas en satsning på fritidshemmen som en viktig jämlikhetsåtgärd.³ LO vill se en satsning på lärfritids, med fler anställda och fler stimulerande aktiviteter där alla barn kan få en meningsfull fritid. Det handlar om en storsatsning på sådant som gagnar alla barns utveckling, ger dem en stimulerande fritid, och som har reell potential att utjämna klyftor mellan barn.

³ LO (2018) Program för jämlik skola

Huvudmannaskap, ledning och finansiering av förskolan och skolan
 LO tillstyrker rekommendationen att staten får ett större ansvar för skolsystemet genom en regionalisering av Skolverket. Myndighetens regionala närvaro kan bidra till att öka likvärdigheten och främja kompetensförsörjningen. Rekommendationen saknar dock en tydlig skrivning om samverkan med fackförbund som organiserar yrkesgrupper som arbetar i skolan. Skolans organisation och arbetsätt måste utvecklas utifrån en helhetsbild över skolans verksamheter. LO menar att fackförbunden kan bidra med viktig kunskap i det arbetet.⁴

LO tillstyrker förslaget att ansökan till kommunala skolor och friskolor hanteras inom ramen för ett gemensamt antagningssystem. LO vill också betona att urvalsgrunderna kvot och lika möjligheter är viktiga för att bidra till minskad skolsegregation samt vikten av att kötid avskaffas som urvalsgrund.

LO tillstyrker rekommendationen att resursfördelningen till skolorna ska ske enligt ett centralt reglerat system på basis av lokala faktorer som elevernas socioekonomiska bakgrund, andelen utlandsfödda elever och bebyggelsestruktur. Skolan har ett kompensatoriskt uppdrag och då krävs det att skolor med tuffare förutsättningar får mer resurser, för att alla elever ska kunna nå målen.

LO tillstyrker också rekommendationen att resurstilldelningen ska ta hänsyn till att de offentliga skolorna har kostnadskrävande uppgifter som de fristående inte har. De kommunala skolorna har skolpliktsansvaret vilket innebär att de alltid måste vara beredda att ta emot nyinflyttade elever. Om en friskola lägger ner eller går i konkurs måste den kommunala skolan också vara beredd att ta emot eleverna.

LO tillstyrker förslaget att offentlighetsprincipen bör ges samma innebörd hos fristående skolor som i dag gäller för kommunala skolor. För LO är det självklart att betyg och annan skolstatistik ska vara offentlig, att medborgarna ska ha insyn i skattefinansierad verksamhet och att skolverksamhet ska kunna granskas.

LO tillstyrker förslaget att frågan huruvida vinstdrivande verksamhet är förenligt med myndighetsutövning inom skolområdet utreds förutsättningslöst.

LO avstyrker rekommendationen att på sikt införa obligatorisk förskola från 3 års ålder. LO tycker det är bra att alla barn som fyllt tre år har rätt till allmän förskola, det vill säga minst 525 avgiftsfria timmar per år i förskolan.

⁴ För en utförligare diskussion se LOs remissyttrande över SOU 2020: 28 *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning*.

Den svenska förskolan med sin kombination av omsorg, lek och lärande är en utmärkt utgångspunkt för det lilla barnets första steg i utvecklingen tillsammans med andra. Förskolan ger också barnen en god språkträning. LO ser emellertid problem med en skolplikt från tre års ålder och förordar istället att kommunerna anvisar en plats till alla treåringar på en närbelägen förskola, som föreslås i SOU 2020:67 *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska*.⁵ LO vill också betona vikten av att skapa möjligheter för vårdnadshavare att få barnomsorg utanför kontorstid eftersom många yrken, i synnerhet LO-yrken, har sin arbetstid förlagd på de tiderna. Det är viktigt att förskolan tillförs tillräckliga resurser för att kunna bedriva en god omvårdnad kombinerat med pedagogisk verksamhet under hela vistelsetiden.

LO tillstyrker förslaget om att tillsätta en utredning med uppdrag att föreslå åtgärder för långsiktig kompetensförsörjning och kvalitetsförstärkning inom förskolan. Detta skulle med fördel kunna ingå i den utredning, om förutsättningarna för en likvärdig och hållbar förskola, som riksdagen redan tillkännagivit att regeringen bör tillsätta.⁶ Det är viktigt att en sådan utredning får i uppdrag att utreda hur arbetsvillkor och status för samtliga personalgrupper i förskolan kan förbättras. LO betonar särskilt behovet av en särskild yrkesutgång för barnskötare på barn- och fritidsprogrammet och en nationell standard för vuxenutbildning till barnskötare. Dessutom behövs en yrkesutvecklingstrappa för barnskötare och att tillsvidareanställningar på heltid blir norm i förskolan. Barnskötarens roll bör också fastställas i skollagen. Med barnskötare avses de som genomgått det gymnasiala barn- och fritidsprogrammet eller motsvarande kurser inom vuxenutbildningen.

Vuxenutbildning och livslångt lärande

LO vill se betydande offentliga insatser för att underlätta omställning och yrkesväxling. Det är viktigt att skapa förutsättningar för människor att studera mitt i livet. För att lyckas med det behöver det utvecklas nya studiefinansieringsmöjligheter för vuxna att ta del av utbildningarna, både för yrkesverksamma och arbetslösa. En viktig reform som LO vill se är möjligheten att studera inom reguljär utbildning med arbetsmarknadspolitisk ersättning för den som väljer att läsa till ett bristyrke.

LO tycker att flera av Jämlikhetskommissionens rekommendationer som rör vuxenutbildningen är intressanta, men LO tar inte ställning till hur mycket resurser som ska avsättas. LOs uppfattning är att yrkesutbildningar är viktiga och att ytterligare satsningar måste till.

LO tillstyrker rekommendationen att Arbetsförmedlingens och kommunernas strategier för upphandling av arbetsmarknadsutbildning bör

⁵ Se vidare LOs remissyttrande över SOU 2020:67.

⁶ Se beslut på Utbildningsutskottets betänkande 2020/21:Ubu7

ses över, med egen regi som ett alternativ (se avsnittet Arbetsliv/Aktiv arbetsmarknadspolitik för en diskussion).

LO ställer sig tveksam till rekommendationen om kompetenskonton. LO ser en risk i att skillnaderna på arbetsmarknaden mellan arbetare och tjänstemän kommer att leda till att många LO-medlemmar inte kommer få samma möjligheter till kompetensutveckling som tjänstemän och därmed inte få något för dessa avsättningar.

Arbetsliv

Försämringar på arbetsmarknaden, i synnerhet i LO-yrken, är en viktig förklaring till den ökade ojämlikheten. LOs jämlikhetsutredning beskriver hur en utveckling med högre arbetslöshet, ökade deltider bland arbetare och mer prekära anställningsvillkor har försvagat LO-grupperns ställning på arbetsmarknaden. Arbetsmarknaden har polariserats så att osäkra anställningar och deltidsarbete har koncentrerats till vissa segment, främst inom service och tjänster. I sektorer där jobben har blivit allt mer otrygga har även löntagarnas arbetsmiljö och möjlighet till yrkesutveckling försämrats samt den fackliga anslutningsgraden sjunkit.

Jämlikhetskommissionen konstaterar att arbetsmarknaden har blivit osäkrare och att detta har inneburit en övervältring av kostnader på arbetstagare. Förslagsdelen om arbetslivet är dock tunn. LO anser att det behövs betydligt fler insatser för att skapa arbeten och arbetsmiljöer som är hållbara och utvecklande och som gör att folk kan vara en hel människa under ett helt arbetsliv.

Stärkt ställning för arbetstagare

LO uppskattar att Jämlikhetskommissionen pekar på välfärdstjänsters betydelse för en fungerande arbetsmarknad och för att löntagare ska kunna kombinera lönearbete med omsorgsansvar.

LO tillstyrker förslaget om att utreda konsekvenserna för anställningstryggheten för visstidsanställda av den utveckling som skett sedan 1990-talet. Kommissionen föreslår att ett sådant utredningsuppdrag bör behandla såväl förändringar genom ny lagstiftning som genom nya sätt att utnyttja den befintliga lagstiftningen. De mest otrygga anställningarna, att kallas in vid behov eller att vara anställd per timme, har ökat stort som andel av de tidsbegränsade anställningarna. De tidsbegränsade anställningarna är mest utbredda i arbetaryrken, särskilt bland kvinnor, utrikes födda och unga.⁷ Förändringarna innebär att vissa grupper har fått mycket mer otrygga jobb och osäkra inkomster. LOs syn är att visstidsanställningar ska begränsas och att tidsbegränsade anställningar bara ska vara tillåtna på objektiv grund.

⁷ LO (2020) *Anställningsformer år 2020*

LO tillstyrker förslaget om att utreda samhällsekonomiska vinster och kostnader förknippade med att ge arbetstagare rätt till barnomsorg vid arbete på obekvämt arbetstid. Tidigare undersökningar har visat att det finns samhällsekonomiska vinster med barnomsorg på obekvämt arbetstid. Framför allt är det föräldrarna som får högre inkomster, men även stat och region.⁸ Den kunskapen kan användas som ett argument mot de som hävdar att vi inte har råd med barnomsorg på obekvämt arbetstid och som ett underlag för beslut om hur omsorgen ska finansieras. LO anser dock att det ska finnas barnomsorg när föräldrarna jobbar oavsett om det är förknippat med samhällsekonomiska kostnader eller vinster. Eftersom det finns arbeten med arbetstid förlagd utanför kontorstid måste det även finnas barnomsorg på de tiderna.

LO delar kommissionens bedömning att en bibehållen eller ökad omfattning av den offentligt finansierade äldreomsorgen i form av hemtjänst och äldreboenden bidrar till både jämlikhet och jämställdhet och har positiva effekter på arbetsutbudet i ekonomin.

LO avstyrker kommissionens förslag att uppdra åt Medlingsinstitutet att i sin analys av löneskillnaderna mellan kvinnor och män även redovisa beräkningar av den horisontella lönesegregeringen på svensk arbetsmarknad. En av LOs mer grundläggande uppgifter är att verka för rättvisare löner och bekämpa osakliga löneskillnader. Att åstadkomma mer jämställda löner är ett centralt lönepolitiskt mål i detta sammanhang. Löneskillnaderna mellan kvinnliga och manliga arbetare är primärt kopplad till det kommissionen benämner horisontell segregering. Arbetsmarknaden för arbetare är tydligt könssegregerad. De flesta branscher och yrken är antingen klart kvinno- eller mansdominerade. Ju fler kvinnor det finns inom ett yrke eller en bransch desto lägre tenderar lönen att vara. Resultatet blir att många kvinnodominerade yrken och branscher på ett osakligt sätt nedvärderas i lönehänseende.

De strukturella löneskillnaderna mellan kvinno- och mansdominerade områden kräver, enligt LO, breda autonoma samordningar mellan parterna på arbetsmarknaden för att lösas på ett sätt som inte äventyrar ordning och reda i lönebildningen. LO har vid upprepade tillfällen påpekat att parterna inte varit tillräckligt framgångsrika i att bekämpa de strukturella löneskillnaderna mellan kvinnligt och manligt dominerade yrken. LO anser dock att lönebildningens fördelningsfrågor ska förbli ett område där parterna bär det fulla ansvaret. Staten ska enligt LO inte ingripa i lönebildningens fördelningsdimension.

⁸ Sandberg, Samir (2012) *Barnomsorg på obekvämt tid – För vem?*, PWC, Kommunal

Statens uppgift är i stället att på olika sätt stötta partsansvaret och möjliggöra för parterna att åstadkomma nödvändiga relativlöneförändringar. Tyvärr har denna djupt rotade gränsdragning mellan parterna och statens ansvar överträtts under senare tid, exempelvis genom statliga satsningar på att höja lärarlönerna vid två olika tillfällen. Det kan också noteras att enskilda politiska partier lämnat förslag på särskilda statliga satsningar i syfte att höja flera andra yrkesgruppers relativlöner. Ett uppdrag till Medlingsinstitutet att kartlägga värdediskrimineringen med hjälp av arbetsvärdering, exempelvis enligt den så kallade JA-metoden, riskerar att ge ytterligare impulser till statliga ingrepp i strid med den svenska arbetsmarknadstraditionen. Statliga ingrepp i lönebildningens fördelingsfrågor riskerar att allvarligt undergräva parternas förutsättningar att nå breda överenskommelser som minskar värdediskrimineringen och i övrigt exempelvis säkerställa anständiga lönegolv samt en begränsad lönespridning.

Med hänvisning till ovanstående avstyrker alltså LO kommissionens förslag. LO är dock öppen för att diskutera en utveckling av Medlingsinstitutets årliga rapport om löneskillnaden mellan kvinnor och män. En förutsättning för att utveckla myndighetens uppdrag är dock att huvudorganisationerna på arbetsmarknaden samfällt stödjer ett sådant initiativ.

Aktiv arbetsmarknadspolitik

LO anser att en aktiv arbetsmarknadspolitik är centralt för att rusta arbetstagare till bra jobb med goda villkor samt bidra till en positiv tillväxt och strukturomvandling. Sverige var länge det land som hade högst ambitioner för den aktiva arbetsmarknadspolitiken, men så är det inte längre.⁹ Rustande och kompetenshöjande insatser för att stärka de arbets sökande har ersatts av en politik för att höja sökintensiteten och maximera arbetsutbudet.

Jämlikhetskommissionen tar upp investeringar i omskolning och kompetensutveckling som lösning på kompetensförsörjnings-, matchnings- och utanförskapsproblem, men lämnar endast förslag om att utreda omskolningsmöjligheter ”för den som varit sjukskriven i 180 dagar och som bedöms inte kunna återgå till tidigare arbetsgivare”. LO anser att en betydligt bredare grupp arbetslösa behöver erbjudas och ta del av utbildningsinsatser inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, efter sina behov och förutsättningar. Kommissionens ståndpunkt är att kraftiga lönesubventioner för att kompensera för låg produktivitet är nödvändiga. LO anser att den arbetslöses förmodade låga produktivitet även måste hanteras med insatser som höjer individens produktivitet, vilket främst görs genom utbildningsinsatser. LO anser att arbetsmarknadsutbildningar, tillsammans med reguljär vuxenutbildning, har en viktig roll i detta. Det är

⁹ LO (2020) *Den aktiva arbetsmarknadspolitiken tillbakagång*

därför förvånande att kommissionen inte lämnar några förslag när det gäller arbetsmarknadsutbildningarna. LO menar att volymerna måste höjas så att fler får del av utbildningsinsatser inom ramen för den aktiva arbetsmarknadspolitiken.

LO avstyrker förslaget att regeringen uppdrar åt Arbetsförmedlingen att vidareutveckla sin profileringsmodell i syfte att skatta risken för långtidsarbetslöshet som ligger till grund för en individuellt utformad subvention. LO delar kommissionens analys om att Arbetsförmedlingens profileringsmodeller behöver utvecklas för att bättre prognosticera arbetsmarknadsutfall, samt användas för att mer effektivt styra arbetsmarknadspolitiska insatser efter arbetssökandes behov och förutsättningar. Det är dock osannolikt att en statistisk modell blir så rättvisande att den på ett rättssäkert sätt (givet att det är svårigheter att få ett jobb som bör vara avgörande och inte utfallet i en modell oavsett träffsäkerhet) kan bestämma exakt vilken lönesubventionsnivå som är optimal för varje enskild individ. LO anser att en bättre åtgärd vore att låta subventionsnivåerna även fortsättningsvis sättas enligt ett fåtal trappsteg, och att modellen tillsammans med en arbetsförmedlares bedömning, bestämmer vilken subventionsnivå som gäller för individen. LO vill i sammanhanget påpeka vikten av att insamlingen av personuppgifter som är tänkta att användas i en kommande profileringsmodell såsom hälso- och inkomstuppgifter sker med varsamhet och inte blir integritetskränkande.

LO tillstyrker förslaget att uppdrar åt Arbetsförmedlingen att utforma en utvärderingsbar försöksverksamhet med förstärkt förmedling av feriearbeten i områden med hög arbetslöshet bland vuxna. Det är dock nödvändigt att dessa insatser finansieras genom tillskott och inte tar resurser från förmedlingsinsatser eller andra insatser till övriga grupper av arbetslösa.

LO tillstyrker förslaget att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda förutsättningarna för omskolning för den som varit sjukskriven i 180 dagar och som bedöms inte kunna återgå till tidigare arbetsgivare. Som redan konstaterats anser dock LO att en betydligt bredare grupp arbetslösa behöver erbjudas utbildningsinsatser inom ramen för arbetsmarknadspolitiken.

LO tillstyrker rekommendationen om att se över Arbetsförmedlingens strategier för upphandling. LO delar kommissionens uppfattning att överklaganden av myndighetens upphandlingar av utbildning leder till fördröjningar i framtagandet av utbildningar. LO anser dock att det är minst lika viktigt att se över det regelverk som ligger till grund för hur insatserna anskaffas. Flera myndigheter, såsom Riksrevisionen, Statskontoret och Arbetsförmedlingen själva, har pekat på att upphandlingen såsom den fungerar i dag tycks försämra förutsättningarna för Arbetsförmedlingen att uppnå sina primära mål. Med stöd i budgetlagens krav på att statlig verksamhet ska bedrivas effektivt och med god hushållning med statens

resurser anser Riksrevisionen att Arbetsförmedlingen under särskilda omständigheter bör kunna ”bedriva en viss verksamhet i egen regi”. LO anser därför att upphandlingssystemet behöver ses över för att inte försämra arbetsmarknadsutbildningens funktion.¹⁰

LO avstyrker kommissionens rekommendation att skatteavdrag på de sociala avgifterna ska prövas för grupper med svag position på arbetsmarknaden. Olika typer av generella skatteavdrag har redan prövats och utvärderingar har visat att resultaten inte har varit tillfredställande. LO konstaterar att en utvärdering från regeringens eget expertorgan IFAU av den tidigare existerande nedsättningen av arbetsgivaravgiften för unga visade att för ”individer som är födda utomlands och i allmänhet har en relativt svag anknytning till arbetsmarknaden hittar författarna inga positiva effekter på sysselsättningen”.¹¹ LOs bedömning är att förslag om generella skatteavdrag är förknippade med omfattande dödviktseffekter, som uppstår när samma individ skulle ha fått jobbet även utan subventionen, varför LO förespråkar specifika och välriktade stöd till grupper med stort behov av stöden genom traditionell aktiv arbetsmarknadspolitik.

LO avstyrker förslaget att utreda möjligheten att Arbetsförmedlingen eller bemanningsföretag tar över arbetsgivaransvaret för personer med subventionerade anställningar. Modellen riskerar att leda till inlåsnings effekter, då incitamenten minskar för arbetsgivare att anställa direkt. Forskningen visar att ju mer lik den subventionerade anställningen är en vanlig anställning desto större är chansen att den kan övergå i en reguljär anställning.¹²

Syftet med subventionerade anställningar är just att de arbetslösa ska kunna förbättra sin anställbarhet genom att delta i arbetet på så jämlika villkor som möjligt med andra anställda. Om arbetsgivarna, trots subventionen, känner sig osäkra på personen är det bättre att de antingen provanställer eller att anställningen föregås av en praktikperiod inom arbetsmarknadspolitikens ram. Svensk arbetsmarknad bjuder arbetsgivarna generösa möjligheter att kunna prova på arbetskraften innan det blir tal om en tillsvidareanställning. Möjligheten till provanställning finns även när individen uppstår ett anställningsstöd från Arbetsförmedlingen. Flertalet av Arbetsförmedlingens subventionerade anställningsformer är därtill undantagna från LAS.

Däremot inverkar dagens urholkade nivå på lönestöden sannolikt negativt på arbetsgivares benägenhet att anställa. LO vill därför se att taken för lönestöden höjs, så att anställningar med löner en bra bit över

¹⁰LO (2019) *Arbetsmarknadsutbildning för nya och bättre jobb*

¹¹IFAU (2013) *Sänkta arbetsgivaravgifter för unga*, Rapport 2013:26

¹²LOs syn utvecklas i LOs yttrande över *Utredningen om matchningsanställningar* (A 2014:D)

genomsnittslönen på svensk arbetsmarknad blir aktuella för subventionerade anställningar. Det skulle öppna upp en större del av arbetsmarknaden och att antalet anställningar med stöd skulle öka.

Privatiseringen av Arbetsförmedlingen

Jämlikhetskommissionen bekräftar att såväl privatiseringar som kommunaliseringar inom flera politikområden har ökat ojämlikheten i Sverige under de senaste decennierna. Under avsnitt 18.2 tar kommissionen upp att Arbetsförmedlingen ska reformeras och matchningstjänster utföras av fristående aktörer. Reformen innebär att en storskalig privatisering av den aktiva arbetsmarknadspolitiken inleds. Kommissionen skriver att privatiseringen av matchningsverksamheten sker utan ”övertygande evidens för att detta skulle medföra en effektivisering”. Ändå lämnar kommissionen inga förslag eller rekommendationer om att stoppa eller mildra konsekvenserna av reformen. LO anser att privatiseringen ska stoppas. Om den ändå genomförs anser LO att Arbetsförmedlingen ska fungera som ”garantileverantör” och bedriva egen verksamhet där det finns ett otillräckligt tillhandahållande av arbetsmarknadspolitiska tjänster.¹³ Det är nödvändigt för att motverka ett olikvärdigt tjänsteutbud över landet.

Arbetsmiljö

Trots att kommissionen betonar hur jämlikhet i förutsättningar hänger ihop med jämlikhet i utfall, så får frågor om jämlika och goda arbetsvillkor begränsat utrymme. Det gäller i synnerhet arbetsmiljö, vilket är anmärkningsvärt eftersom arbetsmiljön i arbetaryrken har försämrats radikalt under de senaste decennierna.¹⁴ Många arbetares, och framför allt arbetarkvinnors, arbetsmiljöer är i dag ohållbara. Det leder till ökad ojämlikhet i både hälsa och inkomst. LO vill, i detta sammanhang, lyfta regeringens nya arbetsmiljöstrategi som innehåller de flesta av LOs krav på ett hållbart arbetsliv för alla.¹⁵

En central fråga för arbetsmiljön är skyddsombudens viktiga roll i ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Det har blivit extra tydligt under Coronapandemin.¹⁶ Det är oroande att kommissionen beskriver minskad facklig organisationsgrad som en möjlig förklaring till nedgång i det systematiska arbetsmiljöarbetet, och sedan endast föreslår ett ökat myndighetsansvar för arbetsmiljöarbete och arbetsmiljötillsyn. LO är

¹³ Istället för att låta Arbetsförmedlingen fungera som garantileverantör läggs i SOU 2020:41 *Kommuner som utförare av tjänster åt Arbetsförmedlingen – en analys av de rättsliga förutsättningarna* förslag om att ge kommuner ökade befogenheter på arbetsmarknadsområdet. LO är kritiska till den lösningen.

¹⁴ LO (2018) *Bättre och bättre dag för dag? Arbetsmiljön i Sverige under ett kvarts sekel*

¹⁵ Regeringens skrivelse 2020/21:92 *En god arbetsmiljö för framtiden – regeringens arbetsmiljöstrategi 2021 - 2025*

¹⁶ Se Pelling, Lisa (2021) *On the Corona Frontline. The Experiences of Care Workers in Nine European Countries*

kritiska till att kommissionen saknar resonemang om och förslag på hur skyddsombuden kan stärkas och den fackliga organisationsgraden höjas. Vidare menar LO att kunskap om arbetsmiljöns betydelse är viktigt ur ett allmänbildningsperspektiv för att förstå hur samhället fungerar och den svenska arbetsmarknadsmodellens olika delar. Kommissionen saknar förslag om hur den kunskapen ska spridas.

LO tillstyrker förslaget att Arbetsmiljöverket successivt ges ökade resurser för utveckling och intensifiering av tillsynen på arbetsmiljöområdet. Vi betonar dock behovet av att även stärka skyddsombuden.

LO tillstyrker förslaget att utreda en ytterligare utvidgning av kretsen av myndigheter med direktåtkomst till beskattningsdatabasen med syfte att effektivisera ansträngningarna att förbättra arbetsmiljön. LO vill understryka att det bör göras skyndsamt med tanke på att konkurrensneutraliteten försämras när myndigheterna inte har de verktyg som krävs för att motarbeta oseriösa och kriminella arbetsgivare som uppsåtligt utnyttjar dagens regelverk. Seriösa, laglydiga och långsiktiga arbetsgivare riskerar att slås ut eller tvingas in i oseriösa och kriminella sfärer, när de inte längre kan konkurrera på grund av den arbetslivskriminalitet som breder ut sig.¹⁷

Mottagande och integration

Jämlikhetskommissionen konstaterar att Sverige har en otillräcklig integrationspolitik. De senaste decenniernas invandring av yngre personer och personer i yrkesverksam ålder innebär en potential för en förbättrad försörjningskvot med en större andel av befolkningen i förvärsarbete än som varit fallet utan invandring. Det kräver dock investeringar i utbildningssystem, bostadsförsörjning och andra anpassningsåtgärder. I avsaknad av sådana investeringar kan en potentiellt gynnsam demografisk försörjningssituation förbytas i sin motsats. Följderna av otillräcklig integrationspolitik riskerar att leda till ökad ojämlikhet mellan inrikes och utrikes födda medborgare och följdproblem som bostadsbrist, diskriminering och utnyttjande på arbetsmarknaden samt kriminalitet.

LO instämmer i Jämlikhetskommissionens analys att en bättre integrationspolitik är en avgörande fråga för jämlikheten. Vi håller med om behovet av ökade investeringar och att staten bör ta ett större ansvar för detta. LO delar även kommissionens analys av problemen med dagens regler för arbetskraftsinvandring och uppskattar att kommissionen på det området lägger flera förslag som går i linje med LOs krav. För längre resonemang om LOs syn på frågor om mottagande hänvisar vi till LOs tidigare remissyttranden angående SOU 2020:54 *En långsiktigt hållbar migrationspolitik*, SOU 2018:22 *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande* och SOU 2017:101 *Jämställt*

¹⁷ Ds 2021:1 *Myndigheter i samverkan mot arbetslivskriminalitet*

föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen.

Asyltiden

LO ser ett stort behov av helhets- och systemtänkande för mottagandet av asylsökande och nyanlända till Sverige och betonar vikten av att en tidig kartläggning används i matchningen till kommuner och vidare i mottagandekedjan.

LO tillstyrker förslaget ändra lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända så att även asylsökande omfattas. Det har potential att påskynda etableringen. Samhällsorientering under asyltiden skulle göra de asylsökande bättre rustade att fatta informerade beslut inför och under etableringstiden. Det skulle bland annat kunna minska risken för att de asylsökande utnyttjas av oseriösa arbetsgivare. Flera fackföreningar har god erfarenhet av att ta fram utbildningsmaterial riktade till asylsökande och nyanlända.

LO tillstyrker förslaget att uppdra åt Arbetsförmedlingen att genomföra kartläggningar av asylsökandes utbildning och yrkeserfarenhet. LO vill i sammanhanget betona vikten av en tidig kvalificerad kartläggning som bör användas för att matcha asylsökande till kommuner och regioner utifrån arbetskraftsbehov, något andra länder gör. System för att utnyttja statistiskt baserade matchningsalgoritmer i Migrationsverkets bosättning av dem som fått uppehållstillstånd har utvecklats bland annat inom USAs flyktmottagande. Kartläggningen bör även användas för att påskynda etableringen på arbetsmarknaden genom bland annat en tidig översättning och validering av intyg, betyg och examina.

LO tillstyrker kommissionens rekommendation att den så kallade EBO-lagen bör upphävas och att asylsökande som ordnar egen bostad under asyltiden inte ska ha rätt till dagersättning.¹⁸ Närmare 60 procent av de asylsökande ordnar eget boende och majoriteten av dem flyttar till ett fåtal kommuner. Vi delar kommissionens bild att detta urholkar principen om mottagande efter bärkraft och kan leda till trångboddhet, ökad boendesegregation och försämrade etableringsmöjligheter för asylsökande.

Nyanlända barn och ungdomar

LO tillstyrker rekommendationen om att kommunerna bör åläggas att säkerställa att information om erbjudande och fördelarna med förskola når alla föräldrar. För detta krävs också att kommunerna följer upp vilka barn i kommunen som deltar i förskolan och inte.

¹⁸ Se även LOs remissyttrande över SOU 2018:22 *Ett ordnat mottagande – gemensamt ansvar för snabb etablering eller återvändande*

Etableringsinsatser för nyanlända vuxna

LO tillstyrker rekommendationen att ambitionsnivån för sfi behöver höjas. För att sfi-tiden ska kunna bli mer effektiv måste kvaliteten vara god och utbildningen likvärdig i hela landet. Den nyligen framlagda utredningen SOU 2020:66 *Samverkande krafter – för stärkt kvalitet och likvärdighet inom komvux för elever med svenska som andraspråk* har lagt fram förslag för att åtgärda detta, bland annat genom en plan för hur behörigheten på sikt kan öka genom validering och utbildning, men även genom att några lärosäten ska kunna profilera sig inom ämnet svenska som andraspråk. Det är viktiga förslag som kan öka kompetensutvecklingen, lärarbehörigheten och på sikt minska lärarbristen. LO anser att svenskundervisningen behöver kopplas mer till jobb och fortsatta studier. LO vill se en större individanpassning av sfi. LO är kritisk till att många kommuner har valt att lägga ut sfi på entreprenad. Det bidrar till att kvaliteten och likvärdigheten brister.

LO tillstyrker förslaget att utreda utformningen av ett enkelt och förutsebart studiefinansieringssystem för att bättre motivera de nyanlända som behöver ta del av utbildning längre än etableringstidens omfattning. LO delar även kommissionens bedömning att utbildning är en nödvändig insats och att kvaliteten på utbildningen behöver höjas. LO förespråkar i första hand anvisning till studier från Arbetsförmedlingen, med arbetsmarknadspolitisk ersättning, framför utbildningspolitiska stöd via CSN som studiestartsstödet.

LO ser mycket positivt på rekommendationen om ökade vägledningsresurser och ökad förmedlartäthet på Arbetsförmedlingen.

LO delar inte kommissionens bedömning att ingångsavdraget kan förbättra chanserna för utrikes födda att få arbete. Som redan nämnts under rubriken Aktiv arbetsmarknadspolitik är LOs bedömning att förslag om generella skatteavdrag är förknippade med omfattande dödviktseffekter varför LO förespråkar specifika och välriktade stöd till grupper med stort behov av stöden genom traditionell aktiv arbetsmarknadspolitik.

Jämställd integration

LO delar Jämlikhetskommissionens ståndpunkt att samhällets åtgärder för kvinnors integration behöver förbättras och tillstyrker kommissionens rekommendationer på detta område.

Ökad statlig finansiering av integrationen

Jämlikhetskommissionen lägger tre förslag om att utreda olika aspekter av flyktingars försörjning under och efter etableringsprogrammet. Det handlar om en utredning om hur etableringsersättning och etableringstillägg bäst bör utformas för att det ska bli lika lönsamt för båda nyanlända makarna i ett hushåll att ta ett arbete, en utredning om ett studiefinansieringssystem för dem som behöver ta del av utbildning längre än etableringstidens

omfattning samt en tredje utredning om ett utökat statligt ansvar för nyanlända flyktingars försörjning under längre tid än två år. LO tillstyrker dessa tre förslag och tycker att frågorna bör utredas i ett gemensamt sammanhang.

En lösning som LO förordar framför de förslag som kommissionen tar upp är att låta en etableringsplan avbrytas först efter individens etablering på arbetsmarknaden eller i en högskoleutbildning. Statlig etableringsersättning skulle då utgå så länge planen pågår och individen deltar i de planerade aktiviteterna. På så sätt anpassas det statliga ekonomiska ansvaret för flyktningmottagandet till att olika flyktingar har olika förutsättningar för en snabb etablering samtidigt som studiefinansieringen blir enkel och förutsebar för individerna. En sådan modell skulle även minska kommunernas kostnader.

Arbetskraftsinvandring

LO tillstyrker kommissionens samtliga förslag i avsnitt 19.3.6 om arbetskraftsinvandring. Kommissionens analys av problemen med missbruk av arbetstillstånd och utnyttjande av arbetstagare ligger i linje med de problem LO ser på området. LO välkomnar att Jämlikhetskommissionen föreslår att arbetsmarknadsprövning ska återinföras, att Migrationsverkets och Skatteverkets kontroller av utbetalda löner ska skärpas samt att arbetsgivarens arbetserbjudande ska vara bindande.

Det har hävdats att bindande anställningserbjudanden skulle utgöra ett ingrepp i avtalsfriheten. LO delar Jämlikhetskommissionens bedömning att det inte stämmer. Både kollektivavtal och lag medger att parterna arbetsrättsligt kan komma överens om att ändra villkoren i avtalet. När anställningserbjudandet är bindande är det en del av avtalet mellan arbetsgivaren och arbetstagaren. Villkoren i det anställningsavtal som sedan träffas får inte vara sämre än villkoren i anställningserbjudandet. Ett bindande anställningserbjudande skulle minska risken för parallella avtal, där ett skickas in till myndigheten och ett annat tillämpas mellan arbetsgivaren och arbetstagaren.

Bostäder

Kommissionens övergripande beskrivning av utvecklingen och dynamiken när det gäller ojämlikhet i boendet stämmer väl överens med LOs uppfattning på området.

Tillgång till ekonomiskt överkomliga bostäder

LO delar kommissionens bedömning att en förändrad målformulering för bostadspolitiken vore önskvärd. En återgång till den målformulering för bostadspolitiken som gällde fram till 2008 innebär en förbättring men betydelsen ska inte överdrivas. Även i tidigare målformulering rådde otydlighet kring bostadspolitikens mål.

LO ställer sig generellt positiva till en ökad statlig bostadsfinansiering, dels för att jämna ut villkoren mellan upplåtelseformerna (där de ekonomiska villkoren för framför allt bostadsrätten i dag är långt mer gynnsamma än för hyresrätten), dels för att möjliggöra en hyresnivå som fler personer med en utsatt boendesituation faktiskt kan efterfråga och därmed möjliggöra en högre produktionsnivå utan ökad vakansrisk. Kommissionen föreslår att Regeringen successivt höjer nivån på investeringsstödet för anordnande av hyresbostäder och bostäder för studerande. LO vill betona att ett alternativ till höjda investeringsstöd är statliga lån till hyresrättsproduktion med gynnsamma villkor och långa löptider.¹⁹ På så sätt kan staten nyttja sin starka kreditvärdighet för att understödja produktionen utan att det behöver belasta de offentliga utgifterna.

LO har inte kunnat bedöma kommissionens rekommendation att regeringen bör införa ett statligt topplån för byggande av bostäder på svagare bostadsmarknader. Även om vi kan se behovet vill vi påpeka att vi också ser vissa risker med förslaget då det största nybyggnadsbehovet finns i storstadsregionerna. 1980-talets erfarenheter av överproduktion på svaga lokala bostadsmarknader ska undvikas.

Kommissionen rekommenderar att regeringen ger regionerna i uppdrag att bedöma den regionala bostadsbristen för olika grupper. LO anser att kommissionens rekommendation om att tilldela kommunerna byggtal baserade på det regionala bostadsbehovet är bra. Vi ser mycket stora skillnader i den kommunala bostadsförsörjningen mellan olika kommuner inom samma region. Vissa kommuner åker tydligt snålskjuts på andra genom att dra nytta av regionens arbetskraft utan att bidra till dess bostadsförsörjning, antingen genom att generellt hålla nere byggtalen eller genom ett begränsat byggande inom de segment och upplåtelseformer som grupper med svagare inkomster kan efterfråga. LO har dock inte kunnat bedöma om just regionerna är den bäst lämpade instansen att göra behovsbedömningen.

LO tillstyrker kommissionens rekommendation att tillsätta en utredning med syfte att föreslå utformning av lämplig påföljd i händelse av att kommunerna inte uppfyller kraven i den regionala byggplanen. LO vill dock betona att det inte bara är väsentligt hur mycket som byggs, utan även vad som byggs. Exempelvis är cirka 30 procent av befolkningen helt utestängd från ägarmarknaden i Stockholms län, på grund av sin ekonomiska situation. Kommuner, som visserligen bygger stora volymer, men som endast bygger bostadsrätter eller äganderätter bidrar därmed inte på ett lämpligt sätt till det regionala bostadsförsörjningsbehovet. Ett sanktionssystem bör även adressera detta.

¹⁹LO (2020) *Bättre bostadsförsörjning*, s 51-5

LO tillstyrker rekommendationen om att utreda ett införande av en moderniserad kommunal förköpsrätt. Kommunerna behöver utökade verktyg att föra en aktiv mark- och planpolitik. En del i detta bör vara en ny förköpsrätt.

Utnyttjande av det existerande beståndet

Kommissionen gör bedömningen att marknadshyror kan vara ett sätt att förbättra nyttjandet av befintligt bestånd, men att rörligheten på bostadsmarknaden redan är ganska hög och att ett ökat inslag av marknadshyror måste föregås av en grundlig utredning av hur det skulle påverka olika grupper och hur en kompensatorisk lösning skulle dimensioneras och genomföras. LO ser inte marknadshyror som en väg mot en mer jämlik bostadsförsörjning. LO delar kommissionens analys kring marknadshyror och den begränsade betydelse en annan hyressättning förväntas ha på tillgången av bostäder för de som har en utsatt boendesituation i dagsläget. Nyproducerade hyresrätter har i dag en hyra nära marknadshyran och vakansrisken är den tydligaste begränsande faktorn vad gäller nyproduktion av hyresrätter. Om man vill öka hyresrättsproduktionen är den centrala frågan, inte minst från ett jämlikhetsperspektiv, hur fler hyresrätter med lägre hyra kan tillskapas. Som kommissionen konstaterar krävs omfattande kompensatoriska åtgärder för att inte ett införande av marknadshyror kraftigt ska försämra bostadsförsörjningen för stora grupper med lägre inkomster. Detta ser vi inte minst i andra europeiska länder där det i normalfallet krävs ett mycket omfattande subventionerat bestånd riktat till låg och medelinkomsthushåll för att kompensera att marknadshyror gör en stor del av beståndet till ett realistiskt alternativ för stora grupper.

Bostadsbeskattning

Kommissionen föreslår att regeringen bör ange i direktiv till en kommande skatteutredning att taket på fastighetsavgiften successivt ska kunna avskaffas för att på sikt uppnå proportionell skatt i förhållande till fastighetens taxeringsvärde. Vidare rekommenderar kommissionen att en upplåtelseneutral totalbeskattning bör införas. LO delar kommissionens syn att bostäder ska beskattas i proportion till deras värde och mer likformigt mellan upplåtelseformer. Utformningen av dagens fastighetsbeskattning innebär att en oproportionerligt stor del av skatteuttaget hämtas från regioner med lägre fastighetsvärden och att de hushåll som har de högst värderade fastigheterna betalar lägst skatt procentuellt sett. Ur ett bostadsförsörjningsperspektiv är skillnaden i beskattning mellan olika upplåtelseformer mest akut då detta leder till att hyresrätter väljs bort till förmån för bostadsrätter och det är därför angeläget att en ny fastighetsbeskattning omfattar bostadsrätterna på ett ändamålsenligt sätt. En proportionerlig fastighetsbeskattning är också angeläget för att jämna ut beskattningen av kapitalavkastning mellan olika typer av investeringar.

LO anser att utredningens förslag om proportionerlig fastighetsskatt i kombination med minskad beskattning vid andrahandsyrning framstår som rimligt för att undvika dubbelbeskattning av boendeavkastningen.

Det är kommissionens bedömning att på längre sikt bör även ränteavdragen trappas ner. LO anser att dagens regler för ränteavdrag är rimliga i ett skattesystem med proportionell fastighetsbeskattning. Avdraget utjämnar skillnaderna mellan de som har och de som inte har eget kapital vid köp av en bostad. Ett avtrappat ränteavdrag skulle, proportionellt sett, träffa medelinkomsthushåll hårdast. En proportionell fastighetsskatt träffar däremot höginkomsthushåll hårdast.²⁰ LO anser dock att utredningen borde ha övervägt andra åtgärder för att stärka kapitalsvaga grupperns inträde på bostadsmarknaden. Ett exempel på en sådan åtgärd skulle kunna vara slopat bolånetak för yngre personer. Ett annat exempel på en möjlig sådan åtgärd är att staten beslutar om en regel för vilken bolåneränta eller inflation som föranleder ett avskaffande av amorteringskravet.

En social bostadspolitik

Kommissionen föreslår att regeringen bör låta undersöka alternativ för en svensk social bostadssektor. LO instämmer i kommissionens beskrivning av läget, där kommunerna utvecklat särlosningar för de allra mest utsatta. Den här typen av hårt segregerade boendeformer har i dag stora brister och är ett resultat av kommunens jakt på mer ekonomiskt hållbara lösningar på ett akut bostadsförsörjningsbehov. LO instämmer i behovet av att hitta mer hållbara lösningar på området.

Historiskt har allmännyttan tagit ett större ansvar för bostadsförsörjningen för mer socialt utsatta grupper. Men i och med utvecklingen under 2000-talet där de allmännyttiga bolagen uppdragits att följa affärsliknande principer och inte ges särskilda ekonomiska förutsättningar att sköta bostadsförsörjningen av mer socialt utsatta grupper har allmännyttans sociala ansvar reducerats. Kravet på allmännyttan att följa affärsmässiga principer har också lett fram till att allmännyttan ibland tvingas avstå från investeringar som kan vara bostadsförsörjningsmässigt motiverade men som inte inbringar tillräckligt hög avkastning för att övervägas av ett vinstorienterat fastighetsbolag och därmed inte kan betraktas som affärsmässiga. Detta påverkar inte bara bostadssituationen för socialt utsatta grupper, det skadar bostadsförsörjningen för breda grupper på bostadsmarknaden.

Kommissionen skriver att man för att kunna definiera om allmännyttans uppdrag till att vara allmänt ekonomiskt intresse skulle behöva definiera

²⁰ Englund, P. (2016) *En mer neutral kapitalbeskattning. Fördelningseffekter av begränsade ränteavdrag*. Finanspolitiska rådet 2016/3

målgrupper smalare än vad dagens hyresgästkollektiv i allmännyttan är. Detta påstående underbyggs dock inte i utredningen. LO saknar expertisen för att bedöma de EU-rättsliga förutsättningarna men noterar att hyresgästerna i allmännyttiga bostadsbolag i dag har inkomster väsentligt under medianinkomsten i samma kommun, likaså att man står för den absoluta lejonparten av försörjningen av kommunernas sociala kontrakt. Därtill ser vi väsentligt större frihetsgrader i andra EU-länder i förhållande till EU-regelverket än vad fallet är i Sverige. LO anser inte att utredningen på ett tillfredställande sätt belagt vilka förändringar av allmännyttan som ändå är möjliga innan man avfärdar detta som lösning. Skulle det till exempel vara möjligt att lägga ett eventuellt inkomsttak på bolagsnivå istället för individnivå? Exempelvis ett krav som stipulerar att en viss procent av ett allmännyttigt bolags hyresgäster måste ha inkomster under medianen. Detta skulle i så fall inte innebära ett individuellt inkomstkrav på den enskilda hyresgästen utan möjliggör för en viss blandning samtidigt som man gör tydligt att allmännyttan i huvudsak tar ansvar för boendeförsörjningen för låg- och medelinkomsttagare på bostadsmarknaden.

En mer jämlik bostadsförsörjning bör bygga på att man på ett kostnadseffektivt sätt i högre grad klarar att inkludera de socialt utsatta grupperna i det ordinarie bostadsbeståndet. Det kommunala allmännyttiga bostadsbolaget är den naturliga aktören för att tillgodose detta bostadsbehov. LO vill se en översyn som i detalj klargör EU-regelverkets krav på en social bostadssektor och om det kan förenas med en mer integrerad bostadsmarknad där allmännyttan samtidigt ges de ekonomiska förutsättningar som krävs för ett större socialt ansvarstagande.

LO vill också lyfta en ytterligare aspekt när det gäller allmännyttans förutsättningar som kommissionen inte vidrör. Sveriges allmännytta menar att många medlemsbolag har svårt att få flera budgivare vid upphandlingar. Utdragna överklagandeprocesser är därtill kostnadsdrivande. Många allmännyttiga bolag anser det också vara svårt att bygga längre affärsrelationer. Ett förtydligande om att LOU inte gäller allmännyttiga bostadsbolag (så länge de inte anses vara ett allmänintresse) skulle kraftigt kunna förbättra de allmännyttiga bostadsbolagens möjligheter att bidra till bostadsförsörjningen.²¹

Kommissionens bedömning att redovisningsreglerna inte kan förändras inom ramen för det internationella redovisningsregelverket motsäger utredningen om förbättrad bostadsfinansiering, SOU 2017:108 *Lån och*

²¹ LO (2020), *Bättre bostadsförsörjning*, s. 57-59

*garantier för fler bostäder.*²² LO vet inte vilken bedömning som är korrekt men vill påtala motstridigheten mellan utredningarna.

LO tillstyrker kommissionens förslag att regeringen bör införa en statlig hyresgaranti samt kommissionens rekommendation att låta utvärdera ett antal modeller som ger strukturellt hemlösa barnfamiljer rätt till boende.

LO tillstyrker förslaget om en utredning för att fastställa i vilken utsträckning bostadsbidrag inte godkänns som inkomst bland fastighetsbolagen. LO anser att det finns ett antal sätt att utveckla dagens bostadsbidrag till att bli mer ändamålsenliga. Kommissionens förslag om ett arbete för att säkerställa att bidraget godtas som inkomst av hyresvärdarna är ett sådant. Förhandsbesked från Försäkringskassan, ändrade regler för att undvika återbetalningskrav, slopandet av särbehandling av olika inkomster (såsom studiestöd) är också rimliga åtgärder. Samtidigt vill LO varna för att låta bostadsbidraget utgöra en alltför central del av en bättre bostadsförsörjning. Bostadsbidragen har en rad incitamentsproblem och riskerar att vara kostnadsdrivande (särskilt i kombination med marknadshyror). Studenter utgör 70 procent av mottagarna utan barn och ensamstående kvinnor utgör majoriteten av mottagarna med barn. Förbättrade ekonomiska villkor för dessa grupper skulle minska behovet av bostadsbidrag.

LO tillstyrker kommissionens förslag om att införa ett lagstadgat krav på hyresgästernas möjlighet att välja nivå vid renovering.

Regionala frågor

LO delar kommissionens bedömning att en viss ytterligare utveckling av det kommunala utjämningssystemet är motiverad, men att det i längden krävs strukturella förändringar av kommunsystemet och eventuellt förändrade arbetsuppgifter för att det ska vara hållbart. LOs uppfattning är också att kostnadsutjämningen, i sin nuvarande utformning, inte fångar alla kostnadsskillnader som uppkommer av geografi och demografi, särskilt missgynnade är landsbygdskommuner. LO har därför föreslagit att kostnadsutjämningen ska omarbetas i grunden så att skillnader i strukturella förutsättningar inte får genomslag på utdebiteringen av kommunalskatt.

LO delar helt kommissionens bedömning att ambitionen att stärka den lokala statliga närvaron är god, och att göra detta genom ett ökat antal servicekontor framstår som motiverat. En lokal närvaro är viktig till exempel för en myndighet som Arbetsförmedlingen, som bör kunna erbjuda

²² SOU 2017:108 skriver ”en mindre översyn av K3-regelverket görs när det gäller hur nuvärdet av ett framtida kassaflöde ska beräknas vid bestämningen av nyttjandevärdet av en nybyggd bostadsfastighet. För mindre byggaktörer på svagare bostadsmarknader skulle det underlätta om diskonteringsräntan kunde sättas utifrån faktiska finansieringskostnader”

bokade besök i egen regi. Det är viktigt för individen men även för att skapa en fungerande regional arbetsmarknadspolitik som kan stärka kompetensförsörjning, kompetensutveckling och matchning.

Hälso- och sjukvård

LO uppskattar Jämlikhetskommissionens analys av behovet av en mer jämlik och behovsbaserad hälso- och sjukvård. Vi delar bilden att principerna om vård efter behov och solidarisk finansiering är utmanade i dag. Både av vårdvalssystem med fri etableringsrätt, som omöjliggör för regionerna att styra vårdens resurser till områden med störst behov, och av privata sjukvårdsförsäkringar, som ökar tillgänglighet till vård för dem som är försäkrade men inte kortar köer för dem som är utan försäkring. Precis som kommissionen ser LO dessa avvikelser, från principerna om god vård efter behov och på lika villkor, som allvarliga för såväl den enskilda patienten som för förtroendet för välfärdssystemet. Långvariga och systematiska avsteg från en behovsbaserad vård undergräver tilliten till välfärden och därmed också viljan att bidra till en gemensam finansiering. LO håller även med kommissionen om att det förebyggande folkhälsoarbetet behöver utvecklas.

LO tillstyrker rekommendationen om att på nationell nivå samla in och sammanställa heltäckande uppgifter om hur hälso- och sjukvården finansieras samt att nyttja detta kunskapsunderlag för att utreda vilka konsekvenser ökningen av privata sjukvårdsförsäkringar har fått för jämlikheten inom vården och föreslå en modern lagstiftning kring detta. LO anser att den lagstiftning som den föreslagna utredningen ska föreslå måste stoppa möjligheten att få snabbare tillgång till vård genom privata sjukvårdsförsäkringar. LO noterar att ingen myndighet och inte heller den pågående utredningen om begränsning av privata sjukvårdsförsäkringars påverkan på offentligt finansierad hälso- och sjukvård inte har i uppdrag att samla in heltäckande uppgifter om hur hälso- och sjukvården finansieras och därmed saknar ett viktigt kunskapsunderlag.

LO tillstyrker rekommendationen om att huvudmännen bör säkerställa en ändamålsenlig insyn hos de privata vårdgivarna de ingår avtal med för att garantera en vård på lika villkor och efter behov. LO delar kommissionens syn att det behövs insyn även i den privatfinansierade vården för att möjliggöra medicinska revisioner av hur behovsbedömningar och prioriteringar görs.

LO delar kommissionens bedömning att kravet på att tillämpa vårdvalssystem inom primärvården leder till en minskad jämlikhet i tillgången till hälso- och sjukvård och bör avskaffas. LO ser detta som ett viktigt steg för att komma bort från den marknadslogik som har byggts in i välfärden. Reformen inom välfärdsområdet måste styra mot ökad jämlikhet och tydligare fördelningspolitik, istället för det huvudfokus på

konkurrensneutralitet och företagens villkor som har dominerat under decennier. LO anser att Lagen om valfrihetssystem, LOV, måste avskaffas och ersättas av styrformer som möjliggör ökad kontinuitet och samverkan samt stärker medborgarnas, brukarnas och de anställdas tillit och delaktighet.

LO tillstyrker rekommendationen att regionerna bör få ett utökat uppdrag att följa folkhälsoutvecklingen och i samarbete med kommunerna bedriva preventivt arbete.

Transfereringar – barn och familj

LO anser att alla barn ska lyftas, för sin egen och för allas vår skull. LO instämmer i kommissionens analys att urholkade transfereringar riktade till barn och familjer ökar ojämlikheten. Barn till föräldrar med låga inkomster är mer utsatta än andra. En uppväxt i hushåll med låg ekonomisk standard ökar risken för fysisk och psykisk ohälsa, svårigheter i skolan, arbetslöshet, beroende av försörjningsstöd samt utsatthet för brott och kriminalitet.

LO anser att det är avgörande att som förälder kunna försörja sig via arbete, men att det även behövs stöttning till ekonomiskt utsatta familjer och att den ekonomiska familjepolitiken har halkat efter. LO håller även med om att gravida kvinnor diskrimineras i sjukpenningen och att uttaget av föräldrapenning måste bli jämställt.

LO tillstyrker förslaget att synliggöra konsekvenserna av genomförd eller utebliven uppräknings av transfereringar genom att komplettera budgetlagen med ett krav på att budgetdokument ska innehålla en stående redovisning av vilka justeringar som har gjorts i transfereringssystemen i relation till den utveckling som skulle gälla vid full följsamhet gentemot reallönerna. LO tillstyrker även bedömningen om förstärkning av barndelen i bostadsbidraget eftersom bostadsbidragen under många år inte justerats för ökade bostadskostnader. LO anser att det även bör övervägas att indexera en del av transfereringarna inom den ekonomiska familjepolitiken, till exempel bostadsbidraget för barnfamiljer. Som beskrivs ovan i avsnittet Bostäder, anser LO att bostadsbidragen har en rad incitamentsproblem och att dagens bostadsbidrag behöver bli mer ändamålsenliga. LO anser emellertid att det är viktigt att bostadsbidragen till barnfamiljer inte urholkas.

LO tillstyrker förslaget om att samlat utreda hur graviditet hanteras inom socialförsäkringen. LO tillstyrker rekommendationen att förslagen från utredningen för en modern föräldraförsäkring genomförs.²³ LO tillstyrker även rekommendationen att reserverade dagar bör införas också för föräldrapenning på grundnivå.

²³Se LOs yttrande över utredningen SOU 2017:101 *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn - en ny modell för föräldraförsäkringen*.

De arbetsrelaterade trygghetssystemen

En viktig del av förklaringen till den växande ojämlikheten i vårt land är de senaste decenniernas nedrustning av de arbetsrelaterade trygghetssystemen.

Den nordiska modellen för arbetsrelaterade trygghetsförsäkringar har historiskt sett byggt på en generell välfärd med lika försäkringsvillkor och en bred riskgruppsutjämning bland samtliga försäkrade. Detta är dock en modell som urgröpts under de senaste decennierna. Färre arbetslösa och sjuka omfattas i dag av försäkringssystemen, bland annat på grund av för strikta kvalifikationskrav. De låga inkomsttacken i flera av försäkringarna har gjort att betydelsen av privata och avtalade tilläggslösningar ökat. I dag anser därför ledande svenska välfärdsforskare att vi är inne i ett successivt systemskifte, där vi lämnat det som brukar kallas för den nordiska välfärdsmodellen.²⁴

En grundläggande princip för försäkringssystemen i den nordiska välfärdsmodellen är att det ska finnas en tydlig koppling och ett samband, såväl på individnivå som på generell systemnivå, mellan det som förs in via olika sociala avgifter och det som betalas ut som försäkringsförmåner. De låga inkomsttacken i socialförsäkringarna bryter helt uppenbart mot denna grundläggande socialförsäkringsprincip på individnivån.²⁵

LO delar mycket av Jämlikhetskommissionens analys rörande utvecklingen av de arbetsrelaterade trygghetsförsäkringarna och hur det har bidragit till ökad ojämlikhet. LO delar kommissionens bedömning (från kapitel 16 Makroekonomiska förutsättningar) att en rekonstruktion av den historiska kompromissen framför allt vad avser en återställd offentlig social försäkring skulle öka den ekonomiska politikens legitimitet i de grupper som inte har gynnats av internationaliseringen.

LO vill i detta sammanhang även uppmärksamma en metod/mekanism på generell systemnivå, som är ett tydligt brott mot grundläggande socialförsäkringsprinciper och som utredningen inte analyserat i tillräcklig utsträckning. Det rör den allmänna löneavgiften, som infördes 1995 för att finansiera Sveriges medlemskap i EU och då låg på 1,5 procent av lönesumman.²⁶

²⁴ Se exempelvis Palme, J. och Barr, D. ”Ingen talar om att Sverige inte längre är en välfärdsstat”, *DN-debatt* 2020-12-20.

²⁵ Se LO-rapporten (2016) *Grädde på moset? De kollektivavtalade försäkringarnas 15 omfattning på den svenska arbetsmarknaden* samt de offentliga utredningarna SOU 2006:86 *Mera försäkring och mera arbete* och SOU 2015:21 *Mer trygghet och bättre försäkring*.

²⁶ Den allmänna löneavgiften är en del av arbetsgivaravgifterna och tas ut på lönesumman. Men eftersom den inte som exempelvis sjukförsäkringsavgiften eller pensionsavgiften är

Sedan införandet har den allmänna löneavgiften vuxit kraftigt och mångdubblats. Den ligger nu på 11,62 procent av lönesumman. Förklaringen till detta är inte i första hand att EU-medlemskapet blivit så mycket dyrare. Den viktiga förklaringen är istället att den allmänna löneavgiften av olika regeringar används som ett ”dragspel”, för att hålla den sammanlagda arbetsgivaravgiften på oförändrad nivå²⁷ trots att de delavgifter som ska gå till den sociala tryggheten sänkts steg för steg.

I praktiken innebär detta att statsmakten tar medel i anspråk ur löntagarnas löneutrymme, som de avstått från för att försäkra sig mot sociala risker. Därmed bryts kopplingen och sambandet mellan det som förs in via olika sociala avgifter och det som betalas ut som försäkringsförmåner på systemnivå. LO anser att detta förfaringsätt måste upphöra om legitimiteten för socialförsäkringen och dess finansiering långsiktigt ska kunna upprätthållas.²⁸ Denna analys saknas i Jämlikhetskommissionen.

Sjukförsäkringen

LO tillstyrker rekommendationen att återställa ersättningsgraden i sjukförsäkringen med riktmärket att 80 procent av arbetstagarna har 80 procents ersättningsgrad. Det är en princip som LO krävt länge.

LO ställer sig positiv till rekommendationen att fördjupade utredningar med arbetsförmågebedömning görs obligatoriska som huvudregel inför 90- respektive 180-dagarsprövningen. Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen kring långa sjukfall bör utvecklas och intensifieras. Alternativt åläggs Försäkringskassan att komplettera sin egen kompetens med expertis från arbetsmarknadsområdet. LO instämmer även i rekommendation att harmonisera definitionerna mellan regelverken för arbetslöshetsförsäkring och sjukpenning avseende vilka arbeten som ska anses lämpliga för den försäkrade.

Vi noterar att kommissionen inte gått lika djupt in i frågan om arbetsförmågebedömningen som sjukförsäkringsutredningarna SOU 2020:6 *En begriplig och trygg sjukförsäkring* och SOU 2020:26 *En sjukförsäkring anpassad efter individen*. LO har tidigare tillstyrkt lagförslagen i SOU 2020:6 och SOU 2020:26, som formuleras på ett annat sätt än kommissionen och är skarpa förslag. LO instämmer dock i den inriktning som ges i rekommendationerna i Jämlikhetskommissionens betänkande.

destinerad till något socialt ändamål är den, enligt Skatteverket, att betrakta som en skatt. Den allmänna löneavgiften är alltså en skatt som läggs på vår lön.

²⁷ 31,42 procent sedan år 2009.

²⁸Se LOs remissyttrande över den parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande (SOU 2015:21, s. 6-10) för en mer detaljerad beskrivning.

LO är kritisk till rekommendationen att den försäkrade inkomsten i sjukförsäkringen beräknas till den genomsnittliga arbetsinkomsten under en intjänandeperiod. Vid en förändring av beräkningsgrunden är det ett krav att försäkringen inte blir mindre generös än den för närvarande är.

Jämlikhetskommissionen menar att det framåtblickande perspektivet i sjukpenningen medför att tidsbegränsat anställda riskerar att inte omfattas av sjukförsäkringen och att de därför skulle gynnas av att sjukpenningen beräknas på tidigare arbetsinkomster. LO har tidigare i sitt remissyttrande över den parlamentariska socialförsäkringsutredningens slutbetänkande (SOU 2015:21 *Mer trygghet och bättre försäkring*) konstaterat att det inte är klarlagt att de arbetstagare som har korta och tidsbegränsade anställningar kommer att gynnas av en så kallad historisk inkomstberäkning vid fastställandet av den sjukpenninggrundade inkomsten (SGI) i sjukförsäkringen. Innan beslut fattas om att införa en historisk SGI i sjukförsäkringen anser LO därför att det behöver göras en fördjupad analys. LO menar även att det, om en historisk SGI ska införas, är lämpligt att gå eftertänksamt och stegvis till väga, så att inte en sådan förändring skapar oförutsedda eller allvarliga problem som riskerar de försäkrades trygghet.

Arbetslöshetsförsäkringens ersättningsnivå

Jämlikhetskommissionen föreslår att arbetslöshetsförsäkringen, som riktmärke, ska kunna ge 80 procent av arbetstagarna 80 procent av lönen i ersättning. LO välkomnar resonemanget om att en viss andel av de försäkrade ska ha sina inkomster försäkrade till 80 procent. Det förutsätter att taket för ersättningen indexeras och inte tillåts att urholkas. LO anser att ersättningsnivån ska vara 80 procent av den tidigare lönen under hela ersättningsperioden. Taket bör ligga på en nivå som gör att minst 70 procent av löntagarna kan få 80 procent i ersättning. Det är i linje med hur det var innan löneindexeringen av taket avskaffades 1993. Därtill anser LO att taket bör vara högre de första hundra arbetslösa dagarna så att 80 procent av löntagarna kan få 80 procent i ersättning under den perioden.²⁹

Inkomstvillkor i arbetslöshetsförsäkringen

LO avstyrker kommissionens rekommendation avseende att ersätta arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen med en tröskelnivå baserad på månadsinkomster. I grunden skapar ett inkomstvillkor en orättvisa gentemot låginkomsttagare då det blir lättare för höginkomsttagare att arbeta ihop den inkomst som krävs för att få ta del av försäkringen. Det ska därför till starka argument för att acceptera en ändring av arbetsvillkoret till ett inkomstvillkor. Det är LOs syn att Jämlikhetskommissionen inte ger tillräckligt starka argument.

²⁹ LOs yttrande över SOU 2015:21 *Mer trygghet och bättre försäkring*, s 50 och LO (2018) *Program för omfördelning Sex punkter för att minska inkomstskillnaderna*.

Jämlikhetskommissionen tar, som argument för att ersätta arbetsvillkoret med ett inkomstvillkor, upp flera viktiga problem med dagens arbetslöshetsförsäkring, däribland dagens alltför strikta kvalificeringsregler via arbetsvillkoret. Problemen som lyfts har dock i liten utsträckning med själva arbetsvillkoret att göra, utan handlar snarare om hur strikt arbetsvillkoret är i dag. Eftersom ett lågt satt inkomstvillkor riskerar att göra det alltför lätt för högavlönade att kvalificera sig (utan att behöva arbeta många timmar) är ett arbetsvillkor lättare att sätta på en tillräckligt låg nivå för att omfatta fler låginkomsttagare utan att systemet blir alltför generöst mot höginkomsttagare.

Jämlikhetskommissionen tar även upp viktiga problem med arbetsgivarintygen, däribland svårigheter att få tag på arbetsgivarintyg i efterhand om arbetsgivaren gått i konkurs samt att arbetsgivarintyg är svåra att kontrollera och lätta att förfalska. Det är LOs åsikt att uppgifter om arbetad tid bör läggas till i de arbetsgivardeklarationer som ett inkomstvillkor skulle baseras på. Det skulle lösa problemen med arbetsgivarintyg utan att behöva ändra kvalificeringsvillkoret från ett arbetsvillkor till ett mer orättvist inkomstvillkor. Dessutom bör arbetsgivardeklarationerna gå att använda för att kontrollera arbetsgivarintygens riktighet. LO har även tidigare pekat på att om arbetslöshetsersättningen baserades på de sex månader som ingår i arbetsvillkoret i stället för nuvarande 12 månader, skulle risken minska för att tvingas använda arbetsgivarintyg så långt bakåt i tiden att den gamla arbetsgivaren gått i konkurs.

LO har i sitt remissyttrande över SOU 2020:37 *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen*, gjort en ordentlig genomgång av vilka problem som riskerar att uppstå med de förslag som lagts för att ersätta arbetsvillkoret med ett inkomstvillkor. I stället föreslår LO följande justeringar av arbetsvillkoret:

- Den faktiskt arbetade tiden under de sex månader som ingår i arbetsvillkoret ska ligga till grund för ersättningsnivån, i stället för nuvarande 12 månader.
- Arbetsvillkoret, enligt huvudregeln, bör minska från 60 till 40 timmar per månad.
- Tid med föräldrapenning, sjukpenning, smittbärrpenning, sjuklön, med flera socialförsäkringsersättningar bör räknas in i arbetstiden de månader som inte är överhoppningsbara i ramtiden.

Lägstabelopp i arbetslöshetsförsäkringen

LO avstyrker Jämlikhetskommissionen förslag om en ny utredning av konsekvenserna av att avskaffa grundbeloppet och införande av ett lägstabelopp i arbetslöshetsförsäkringen, för arbetsökande som uppfyller de villkor på sökande som framgår av lagen om arbetslöshetsförsäkringen.

LO instämmer i att det är problematiskt att så många arbetslösa saknar arbetslöshetsersättning men anser inte att ett sådant lägstabelopp som kommissionen vill få utrett skulle vara en bra lösning på problemet.

I vissa avseenden är kvalificeringsreglerna i arbetslöshetsförsäkringen för strikta. LO har till exempel i sitt yttrande över SOU 2020:37 *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen*, framfört att arbetsvillkoret bör sänkas från 80 till 40 timmar per månad. Dagpenningen skulle visserligen bli låg för den som kvalificerar med endast 40 timmar i månaden. Men det skulle i stor utsträckning ta hand om problemet, som kommissionen pekar på, att de som inte uppfyller dagens arbetsvillkor inte kan få ut något från försäkringen trots att de har bidragit till den. Det skulle samtidigt bli mer attraktivt att gå med i en a-kassa för dem med relativt kort och osäker arbetstid.

Att däremot gå så långt som kommissionen skissar på och införa ett lägstabelopp, utan andra kvalificeringskrav än att man står till arbetsmarknadens förfogande och söker arbete är att skjuta över målet. Det skulle då gå att få ersättning i försäkringen utan att ha bidragit alls. Enligt LO är det angeläget att arbetslöshetsförsäkringen främjar ett högt arbetsutbud både genom att det är genom arbete som man kvalificerar till den och genom kravet på att de som uppbär ersättning aktivt söker arbete.

I dag är det, för många, alldeles för svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden vilket innebär att de tvingas leva på för låga inkomster. Det problemet ska dock inte lösas inom ramen för arbetslöshetsförsäkringen. De som vill arbeta och har arbetsförmåga ska inte behöva gå långa tider utan, eller med för lite, arbete utan bör inkluderas i arbetslivet på så jämlika villkor som möjligt. Det är inom den aktiva arbetsmarknadspolitiken det måste finnas tillräckligt stora resurser. I vissa fall kan någon form av subventionerad sysselsättning bli aktuell.³⁰ Genom arbetet stärker den som anställs sin framtida anställbarhet, genom lönen får hen en mer normal inkomst och om hen har barn överförs normen om egen försörjning genom arbete till nästa generation. Eftersom den subventionerade sysselsättningen innebär en anställning anser LO att den också bör kunna ligga till grund för kvalificeringen i arbetslöshetsförsäkringen.³¹ Om den anställde blir arbetslös

³⁰ Enligt regelverket får en anvisning till ett program göras endast om den framstår som lämplig både för den enskilde och ur ett övergripande arbetsmarknadspolitiskt perspektiv (SFS 2000:628), vidare ska Arbetsförmedlingens verksamhet bedrivas så att den inte snedvrider konkurrensförutsättningarna på arbetsmarknaden och inte bidrar till att arbetstillfällen trängs undan, såvida det inte kan anses arbetsmarknadspolitiskt motiverat (SFS 2007:1030). Att detta regelverk efterlevs är en förutsättning för att den subventionerade sysselsättningen ska fylla sitt syfte.

³¹ Den som blir arbetslös efter anställning inom Samhall, ett arbete med en lönesubvention för personer med funktionsnedsättning som innebär nedsatt arbetsförmåga eller ett

på nytt fyller det inget syfte att hen tvingas leva på sin familj eller söka försörjningsstöd.

De som ännu inte har kunnat uppfylla ett arbetsvillkor är, normalt sett, nytillträdande på den svenska arbetsmarknaden. Många i den gruppen har gjort en insats för att få en bra förankring på arbetsmarknaden genom att slutföra en utbildning. Det är mer motiverat att ge dessa en rimlig inkomsttrygghet i övergången mellan studier och arbetsliv med hjälp av ett studerandevillkor, liknande det som fanns i arbetslöshetsförsäkringen till och med år 2006, än att helt ta bort kvalificeringskraven till ett lägstabelopp i försäkringen.

LO delar inte kommissionens bedömning att ett lägstabelopp i arbetslöshetsförsäkringen skulle stärka kommunernas möjlighet att begära att personer med försörjningsstöd ska vara inskrivna på Arbetsförmedlingen. Socialnämnden kan redan i dag ställa sådana krav.³² Däremot är det LOs bild att det är svårt för socialnämnden att, på ett bra sätt, kontrollera att så sker. Därför har LO bland annat i sitt yttrande över SOU 2015:44 *Arbetslöshet och ekonomiskt bistånd*, föreslagit att Arbetsförmedlingen gör hela kontrollen av om sökaktiviteten är tillräcklig och att socialtjänsten, efter meddelande från förmedlingen, utreder och gör en helhetsbedömning samt fattar beslut om eventuella sanktioner.

Obligatorisk a-kassa

LO avstyrker Jämlikhetskommisionens rekommendation att arbetslöshetsförsäkringen görs obligatorisk, med möjlighet att välja mellan de i dag erkända arbetslöshetskassorna och Alfakassan, för alla arbetstagare som har en beskattad inkomst. Gent-modellen, där a-kassorna har en koppling till fackförbunden, är en viktig förklaring till den höga fackliga organisationsgraden i de länder, såsom Sverige, som har en sådan modell. Det finns starkt forskningsstöd för att hög facklig organisationsgrad leder till lägre lönespridning och högre grad av jämlikhet.³³ Med en försvagning av Gent-modellen, som ett obligatorium skulle innebära, riskerar denna och andra fördelar med hög facklig organisationsgrad att gå förlorade.

nystartsjobb kan i dag tillgodoräkna sig arbetet i ett arbetsvillkor. Detta gäller däremot inte anställning med särskilt anställningsstöd det vill säga de så kallade extratjänsterna och introduktionsjobben.

³² Se SOU 2019:3 *Effektivt, tydligt och träffsäkert – det statliga åtagandet för framtidens arbetsmarknad*, s. 543.

³³ Se till exempel <https://ekonomistas.se/2019/03/27/det-ar-facket-dumbom/> eller Farber, H. S., Herbst, D., Kuziemko, I. & Naidu, S. (2018) *Unions and Inequality Over the Twentieth Century: New Evidence from Survey Data*, NBER Working Papers 24587, National Bureau of Economic Research, Inc. eller Barth, E., Bryson, A. & Dale-Olsen, H. (2020) *Union Density Effects on Productivity and Wages*, *The Economic Journal*, Volume 130, Issue 631, October 2020, Pages 1898–1936

Kommissionens förhoppning är att förslaget med en obligatorisk försäkring med möjlighet att välja mellan de i dag erkända arbetslöshetskassorna (och Alfakassan) skulle erbjuda en kontaktmöjlighet för fack och a-kassa då det också skulle vara möjligt för facket att värva medlemmar bland dem som i dag avstår från att gå med i en a-kassa. Vid tidpunkten för ett införande av obligatoriet må det vara sant. Men om vi förlänger tidsperspektivet kan slutsatsen bli en annan. De som i dag antingen får informationen om hur man går med i a-kassan av facket eller vänder sig till facket för att få sådan information kan då tänkas få informationen från någon annan, eftersom ansvaret för att informationen förmedlas kan förmodas bli statlig. Facket går då miste om ett kontakttillfälle som kan vara betydelsefullt. För mer än hälften av fackmedlemmarna har a-kassan varit en viktig orsak till att de gick med i ett fackförbund.

Det är också viktigt att ha i åtanke att det stora hindret för att fler ska få inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning inte är kravet på medlemskap i en a-kassa, utan arbetsvillkoret som måste uppnås för att alls få ersättning. År 2019 var det 62 procent av de arbetslösa³⁴ som inte hade rätt till arbetslöshetsersättning på grund av att de inte nådde upp till arbetsvillkoret. Samtidigt var det endast 5 procent av de arbetslösa som fick grundbelopp i stället för inkomstbaserad ersättning för att de inte uppnådde medlemskapsvillkoret. Om problemet är att alltför få av de arbetslösa får en inkomstrelaterad ersättning är en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring därför inte lösningen.

I Jämlikhetskommissionens föreslagna obligatorium förutsätts arbetslöshetsförsäkringen samtidigt bli mindre restriktiv så att fler kan kvalificera sig. Därmed blandas argumenten för mindre strikta kvalificeringsvillkor och ett obligatorium till viss del samman. Möjligheten att värva medlemmar bland dem som i dag står utanför en a-kassa skulle kunna förbättras enbart genom att göra kvalificeringsvillkoren mindre strikta och höja ersättningstaket så att fler löntagare får en anledning att gå med i en a-kassa. Målet om ökad jämlikhet genom att fler omfattas av arbetslöshetsförsäkringen skulle också gå att nå genom förändrade kvalificeringsvillkor. Att argumentera för en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring och förenklade kvalificeringsvillkor i ett gemensamt paket framställer en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring som bättre än den egentligen är.

Om det i stället inte skulle bli lättare att kvalificera sig skulle fackliga a-kassor, inom ramen för ett obligatorium, riskera att innebära att det första mötet med facket, för vissa löntagare, blir mötet med en organisation som kräver betalt för en försäkring utan täckning. Hur en sådan ordning skulle

³⁴ Öppet arbetslösa, deltidsarbetslösa och deltagare i arbetsmarknadspolitiska program där man kan få aktivitetsstöd, beräknat för de första nio månaderna 2019.

påverka den fackliga organisationsgraden har aldrig testats, och LO hoppas att det aldrig kommer att behöva testas.

Det förefaller som att kommissionen vill lösa detta problem genom att endast låta de som kvalificerar sig till arbetslöshetsersättning betala (de med inkomst över en tröskelnivå). Kvalificering till arbetslöshetsersättning är dock inte statisk. Löntagare som ligger på gränsen till kvalificeringskraven kan gå från att uppfylla kriterierna till att inte längre göra detta efter en period av sämre arbetsmarknadsutfall. I det förslag på inkomstvillkor som kommissionen hänvisar till (från SOU 2020:37 *Ett nytt regelverk för arbetslöshetsförsäkringen*) ökar risken för att personer i arbete förlorar rätten till ersättning, på grund av till exempel sjukdom eller föräldraledighet, jämfört med nuvarande ordning med arbetsvillkor. LO visar på detta i remissvaret till den utredningen. Att försöka konstruera en avgift som endast betalas av de som kommer att kunna uppbära arbetslöshetsersättning blir svårt, för att inte säga omöjligt.

Med en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle något fler få inkomstrelaterad ersättning, vilket skulle bidra till lägre inkomstskillnader på kort sikt. Mot detta måste dock risken för minskad organisationsgrad, med risk för ökad inkomstspridning och sämre löneutveckling, ställas. LO menar att riskerna med obligatorisk a-kassa överväger fördelarna. I synnerhet eftersom det är fullt möjligt att öka både medlemskapet i a-kassorna och stärka den fackliga organisationsgraden genom att inom nuvarande system göra det lättare att kvalificera sig till ersättning via arbetsvillkoret.

Ekonomisk brottslighet

LO tillstyrker kommissionens rekommendation om att återinföra revisionsplikten för små aktiebolag. LO menar dock att de förslag på åtgärder som kommissionen lämnar är otillräckliga för att komma till rätta med den problematik som beskrivs vad gäller att företag allt oftare utnyttjas som instrument för brottslighet av traditionellt slag (bland annat genom penningtvätt, falska handlingar och så kallade målvakter). LO vill med anledning av detta lämna tre kompletterande förslag på området:

- Anmälningsskyldighet från första dagen för alla företag som är verksamma i Sverige. Samtliga företag som är verksamma i Sverige ska synliggöras och därmed konkurrera på lika villkor.
- Ny sekretesslagstiftning. Alla misstankar om fusk med skatter, bidrag och intyg ska kunna överlämnas till rätt myndighet för utredning.
- Personalliggarna bör göras obligatoriska för fler branscher. De är ett effektivt sätt att försvåra ekonomisk brottslighet.

LO vill också uppmärksamma regeringen på att kommissionen inte problematiserat utnyttjandet av möjlighet till F-skatt, och då i synnerhet problemet med så kallade falska egenföretagare. F-skatteproblematiken har många bottnar och här krävs förändringar i dagens regelverk.³⁵

På området ekonomisk brottslighet saknar LO också en diskussion om och förslag för att minska skatteflykten. Skattningar pekar mot att cirka åtta procent av hushållens finansiella förmögenheter globalt gömdes i skatteparadis år 2014.³⁶ Skattefusk bedöms vara utbrett i den absoluta toppen av inkomstfördelningen. I en studie där skatteflykt och skattefusk i Danmark, Sverige och Norge undersöktes, uppskattade författarna att bland de allra rikaste, undviks mellan 25 och 30 procent av skatten genom skatteflykt och skattefusk. Motsvarande genomsnitt i befolkningen som helhet var tre procent av skatten.³⁷

Institutionella frågor

LO tycker att det är mycket bra att kommissionen analyserar institutionella frågor som har bidragit till att politiska beslut på många områden ökat utrymmet för marknadslösningar och marknadsaktörer inom offentlig sektor.

Särskilt viktig är analysen av hur Sverige har överanpassat sig till EU samt analysen av hur ojämlikt fördelat det politiska inflytandet är. LO tillstyrker rekommendationen att göra en systematisk genomgång av några av de olika lagar som implementerar EG-rätten i syfte att identifiera utnyttjat handlingsutrymme med avseende på jämlikhetsperspektivet. Detta är avgörande för att ge politiken utrymme att styra mot jämlikhetsmål inom offentligt finansierad verksamhet. Som nämnts i avsnittet Bostäder, vill LO bland annat se en översyn som klargör EU-regelverkets krav på en social bostadssektor och om det kan förenas med en mer integrerad bostadsmarknad.

LO tillstyrker förslaget att tillsätta en ny maktutredning med inriktning mot det politiska systemets integritet. LO delar kommissionens analys att den representativa demokratins funktion och legitimitet hotas om politiskt beslutsfattande alltmer styrs av ekonomiskt starka grupper, företags och organisationers intressen. Kommissionen hänvisar främst till amerikansk forskning men det finns även studier som undersöker en sådan utveckling i Sverige, främst om näringslivslobbyism om vinster i välfärden som kommissionen också pekar på som en fråga där riksdagspolitikerna står

³⁵ För förslag se SOU 2019:31 *F-skattesystemet – en översyn*

³⁶ Zucman, G. (2015) *The Hidden Wealth of Nations*. Chicago: The University of Chicago Press.

³⁷ Alstadsæter, A. Johannesen, N. och Zucman, G. (2017) *Tax Evasion and Inequality*, NBER Working Paper No. 23772. Med de allra rikaste avses hushåll som har förmögenheter på motsvarade mer än 45 miljoner dollar.

långt ifrån medborgarnas åsikter.³⁸ LO anser att en sådan maktutredning gärna får inspireras av amerikanske studier, men att den måste utgå från förutsättningarna i det svenska samhället. En viktig fråga att belysa är arbetsmarknadens parter roll och hur den har förändrats.

Skatter

LO instämmer i utredningens syn att skattesystemet har urholkats och att dess roll måste återetableras.

LO anser att en sammanhållen skattereform är nödvändig. LO menar att Jämlikhetskommissionen hade kunnat landa tydligare i ett sådant krav. Tiden är nu mogen att göra en omfattande förändring på skatteområdet. I arbetet med att reformera skattesystemet vill LO lyfta upp ett antal områden som särskilt viktiga och ställa krav på ökad horisontell så väl som vertikal rättvisa. Några av dessa berörs av kommissionen andra inte.

- LO anser att inkomst av tjänst och inkomst från socialförsäkringar (såsom pension, arbetslöshet, föräldraledighet, sjukdom) ska beskattas enligt samma skatteskala. Det stora antalet skattereduktioner måste genomgå en kritisk granskning. Skattesystemet ska vara tydligt progressivt för att följa principen om skatt efter bärkraft.
- LO anser att kommunsektorns finansiering måste bli än mer omfördelande och mer långsiktigt hållbar.
- LO anser att kapitalbeskattningen ska göras enhetlig och höjas. Bostäder ska beskattas i proportion till deras värde och mer likformigt mellan upplåtelseformer. Någon form av arvsbeskattning bör införas och förmögenhetsbeskattning bör vara ett långsiktigt mål.
- LO anser att den förmånliga beskattningen av fåmansbolagen ska slopas.
- LO anser att konsumtionsbeskattningen ska vara enhetlig och därför att dagens nedsättningar och undantag ska slopas.
- LO anser att arbetsgivaravgifterna ska användas för att finansiera offentlig verksamhet och offentliga försäkringar och därför att dagens nedsättningar och undantag ska slopas.

LO anser att flera av kommissionens specifika förslag och rekommendationer som görs på skatteområdet har en rimlig inriktning.

Kapital- och kapitalinkomstbeskattning

LO delar bilden att ökad likformighet i kapitalinkomstbeskattningen är en viktig åtgärd för ökad jämlikhet. Dagens kapitalinkomstbeskattning är full

³⁸ Szebehely, M & Meagher, G. (2020) "Vinster i välfärden. En historia om näringslivslobbyism och socialdemokratisk ambivalens" i *Politik och marknad*, red Ekdahl, L m.fl. Svallfors, S, Tyllström, A. (2019) "Resilient privatization: the puzzling case of for-profit welfare providers in Sweden" i *Socio-Economic Review*, 2019, Vol. 17, No. 3

av undantag och särregler som främst gynnar de rikaste. LO håller med om inriktningen på kommissionens rekommendation om en enhetlig skattesats för alla kapitalinkomster. LO anser att den generella skattesatsen på kapital bör höjas till 35 procent.

LO tillstyrker kommissionens rekommendation om en återinförd arvs- och gåvoskatt med ett relativt högt fribelopp och därefter en rak eller progressiv beskattning. Som kommissionen påpekar bidrar en arvsskatt till mer jämlika livsmöjligheter, eftersom den gör den enskilda människans förutsättningar mer oberoende av vilka föräldrar hen har.

LO delar även kommissionens bedömning att återinförande av en förmögenhetsskatt bör utredas inom ramen för en större skattereform. Sedan den förra förmögenhetsskatten avskaffades 2007 saknas det statistik över den svenska förmögenhetsfördelningen. Mycket tyder dock på att förmögenhetsskillnaderna är mycket stora i Sverige sett i en internationell jämförelse.³⁹ De allra rikastes andel av förmögenheterna har också ökat kraftigt under de senaste decennierna.

Dagens regelverk för beskattning av fåmansföretag är orättvist, saknar legitimitet och innebär i praktiken att en mindre del av befolkningen, vanligen med höga inkomster, i princip kan välja en lägre skattesats än vad som gäller för breda befolkningsgrupper. Kommissionen rekommenderar att de förslag till ändringar i beskattningen av fåmansföretag som framlades i SOU 2016:75 *Översyn av skattereglerna för delägare i fåmansföretag* uppdateras och utvidgas, med sikte på att ytterligare begränsa skatteplanering som sätter progressiviteten ur spel. LOs syn är att förändrad beskattning av fåmansbolag är en viktig jämlikhetsreform. Dels bör utdelningsskatten höjas. Utdelning i fåmansbolag borde beskattas med samma skattesats som kapitalinkomster generellt (LO anser, som påpekats ovan, att den generella skattesatsen på kapital bör höjas till 35 procent). Dels behöver utdelningsutrymmet begränsas. Sänk gränsbeloppet och det lönebaserade utrymmet. Begränsa det sparade utdelningsutrymmet genom en årsspärr och sänkning av uppräkningsräntan.

Skatteutgifter

LO anser att konsumtionsbeskattningen ska vara enhetlig och därför att dagens nedsättningar och undantag ska slopas. LO delar bilden att nedsatt moms på livsmedel har låg kostnadseffektivitet. Vi anser därför att det är rimligt att som kommissionens föreslår utreda ett återställande av mervärdesskatten på livsmedel till normalskattesatsen och höja nivåerna i

³⁹ Se exempelvis Waldenström, D., Bastani, S. & Hansson, Å. (2017) *Kapitalbeskattningens förutsättningar*, SNS Förlag och Credit Suisse Research Institute (2019) *Global Wealth databook 2019*, Credit Suisse.

vissa transfereringar för att kompensera barnfamiljer och ekonomiskt svaga hushåll.

LO tillstyrker förslaget om att upphäva skattereduktionen för rot-arbeten.

LO delar däremot inte kommissionens bedömning att rut-avdraget bör bevaras. Som kommissionen själva noterar i sitt betänkande är rut-avdraget en subvention som gynnar höginkomsttagare mest. Kommissionen hänvisar till studier som visar att rut-avdraget bidrar till en viss ökning av arbetsutbudet för vissa köpare. LO vill påpeka att potentialen att öka arbetsutbudet inte främst finns bland de kvinnor som har råd att kontinuerligt köpa rut-tjänster utan bland kvinnor i arbetaryrken, varav nästan hälften arbetar deltid. För att öka arbetsutbudet i denna grupp behövs helt andra åtgärder, som trygga anställningar på heltid och offentligt finansierad barnomsorg på obekvämlig arbetstid.⁴⁰

Kommissionen hänvisar även till att rut-avdraget kan leda till ökade inkomster för utrikes födda som får jobb i branschen. Flera forskningsrapporter och utvärderingar visar dock att rutavdraget inte är träffsäkert som arbetsmarknadsåtgärd för de som står långt från arbetsmarknaden.⁴¹

LO anser dock att det största problemet med rut-avdrag är att det undergräver en generell äldreomsorg som fördelas efter behov. LO anser att rut-avdraget är en del av ett politiskt systemskifte. Det bidrar till att det vi har beslutat ska vara ett gemensamt välfärdsansvar, att ge hjälp till äldre som har behov av det, flyttas till individen och en skattesubventionerad marknad. Kombinationen av ett resursunderskott i äldreomsorgen som har byggts upp under lång tid, marknadslösningar där privata utförare har möjlighet att sälja tilläggstjänster och statlig skattesubvention av hushållsnära tjänster driver på en stegvis utveckling bort från generell välfärd som fördelas efter behov till en välfärd fördelad efter plånbok. LO är förvånad över att Jämlikhetskommissionen inte ser den här risken, i synnerhet då kommissionen i analyskapitlet Det offentliga åtagandet skriver om den ”dolda” välfärdsstaten som bland annat består av skatteavdrag.

⁴⁰ I slutdiskussionen i en av artiklarna som kommissionen refererar till för att belägga att rutavdraget ökar köparnas arbetsutbud, Halldén, K. och Stenberg A. (2015) Ökar RUT-avdrag kvinnors arbetsmarknadsutbud? *Ekonomisk debatt* 2015:2, konstateras att det skulle kunna finnas mer effektiva åtgärder än rutavdrag: ”Det kvarstår som en öppen fråga om de statliga resurser som har spenderats på skattelättnader för hushållsnära tjänster, vilka för år 2013 uppgick till 2,4 miljarder kr (Skatteverket 2014), kunde ha använts mer effektivt för att gynna kvinnors arbetsutbud och främja jämställdheten på arbetsmarknaden, t ex genom förlängda öppettider för barnomsorg och utökad hemtjänstservice för äldre.”

⁴¹ Rickne, J. (2019) *Kvinnor med flyktningbakgrund i rutsubventionerade företag*, SNS Analys nr 56. Riksrevisionen (2020) *Rutavdraget – konsekvenser av reformen*. RIR 2020:2, Tillväxtanalys (2020) *Skattesubventioner riktade till branscher – vad ger de för sysselsättnings effekter?*

Beskattning av arbetsinkomster samt skattereduktion för medlemskap i a-kassa och fackförening

LO saknar i jämlikhetskommissionens betänkande förslag som syftar till mer enhetlig och progressiv beskattning av inkomst av tjänst.

Jobbskatteavdragen har medfört att ersättningar från arbetslöshets-, föräldra- och sjukförsäkringen beskattas högre än arbetsinkomster. För att minska inkomstskillnaderna och öka försäkringssystemens legitimitet, är det LOs syn att skillnaden i beskattning mellan arbetsinkomster och ersättningar från försäkringssystemen ska avskaffas. Vidare menar LO att skattesystemet ska vara tydligt progressivt för att följa principen om skatt efter bärkraft. De senaste årens sänkning av skatten för höginkomsttagare, genom sloandet av den så kallade värnskatten från 1 januari 2020 och genom höjningen av brytpunkten för statlig inkomstskatt 2019, har gjort skattesystemet mer orättvist. LO vill se en ny skatt, motsvarande den avskaffade värnskatten, på mycket höga inkomster.

LO saknar också förslag i kommissionens betänkande om återinförd skattereduktion för medlemskap i a-kassa och fackförening. En sådan skattereduktion behövs för att uppnå likställighet i den skattemässiga behandlingen mellan arbetstagare och arbetsgivare. Såväl hög facklig organisationsgrad som ökat medlemskap i a-kassorna är viktiga jämlikhetsfrågor.

Finansiering

LO har inte haft möjlighet att bedöma de kostnadsberäkningar som görs för olika förslag i kapitel 29 av kommissionens betänkande.

LO vill dock påpeka att vi saknar en mer utförlig diskussion i utredningen om att den demografiska försörjningskvoten leder till ökande kostnader för kommuner och landsting. Om inte dessa finansieras kommer det att leda till en försämring i välfärdstjänsterna.

Jämlikhetskommissionen skriver i kapitel 29 att de problem som Sverige står inför är ”av en sådan dignitet att det ter sig orealistiskt att de alla skulle kunna lösas bara genom en omdisponering av existerande budgetmedel.” Detta är en bild som delas av LO.

LO välkomnar utredningens resonemang om att det nuvarande finanspolitiska ramverket bör ses över – ett mål för den långsiktiga utvecklingen av den svenska offentliga skulden bör anpassas till demografin samt behoven avseende offentlig finansiering av investeringar och välfärdssatsningar. LO menar att ett underskott i de offentliga finanserna borde vara en del av finansieringen. Kommissionen påpekar att Sverige ”... med historiska tillväxtsiffror uppfyller stabilitets- och tillväxtpaktens krav med ett offentligt underskott på omkring 2/3 procent av BNP, vilket är 1

procent lägre än dagens överskottsmål på 1/3 procent, en skillnad som i dagsläget motsvarar drygt 50 miljarder kronor. Om man därutöver tillåter sig att variera skattekvoten, blir handlingsfriheten ännu större.”

På sikt anser LO också att det krävs en sammanhållen skattereform för att bidra till finansieringen av välfärden på lång sikt och för att minska inkomstskillnaderna. Vi har i detta yttrande lyft ett stort antal förslag på skatteförändringar som sammantaget skulle leda till en ökad skattekvot och möjlighet att finansiera välfärdsreformer framöver.

LO tillstyrker att enhetlig moms samt slopande av rotavdraget används som finansiering av jämlikhetsreformer i enlighet med utredningens förslag.

Det bör påpekas att kommissionen har valt att endast genomföra beräkningar och redovisa budgeteffekter av följande av kommissionens förslag på skatteområdet: reformerad livsmedelsmoms, reformerad moms på restaurang och catering, samt avveckling av rot-avdraget. LO menar att det hade varit önskvärt att beräkningar hade genomförts även för kommissionens rekommendationer på skatteområdet.

LO avstyrker förslaget att temporärt justera målet för det internationella biståndet till 0,7 procent. Världen befinner sig i en global pandemi samtidigt som demokratiutvecklingen går bakåt i flera länder. I ett sådant läge är det en dålig strategi för Sverige att vända sig inåt. Sverige och världen hänger samman. Klimatförändringar, epidemier, konflikter och utbredd fattigdom är globala utmaningar som kräver ökat internationellt samarbete, inte minskat.

FN införde procentmålet 1970 via generalförsamlingen. Enprocentmålet urholkades i Sverige av besparingsskäl i början av 2000-talet men återställdes i Sverige 2006/2007 och har gällt sedan dess. Biståndet har en stark folklig förankring i Sverige. Andelen som vill behålla enprocentmålet låg på 66 procent 2018, enligt SCB.

För att vi ska nå de globala målen för hållbar utveckling som världen enats om är det centralt att bistånd når de människor som lever i störst fattigdom och utsatthet. Precis detta är Sverige ledande i världen på, enligt OECD. Sverige ligger på delad förstaplats som största biståndsgivare per capita i världen. Det, tillsammans med att Sveriges bistånd håller hög kvalitet, gör att Sverige kan bidra till jämställdhet och demokrati i internationella sammanhang, trots att vi är ett så litet land.

Med vänlig hälsning

Landsorganisationen i Sverige

Susanna Gideonsson

Ulrika Lorentzi
Handläggare

Anna Almqvist
Handläggare